

TOPLUM

HAFTALIK

DERGİSİ

TOPLUM

1 DERGİSİ

CHP'NİN İLK HEDEFİ
NAIM TALU

Parlamento'da MELEN'e karşı hareket !..

SAYI 53 / 20 NİSAN 1973

5 AY
ÖNCEKİ
TOPLUMun
KAPAĞI

TOPLUM'UN

HEDEFLERİ DEĞİŞMEDİ

(17 Nisan'ın anısına)

Enstitüye giriş

Yazılanlar dört kişiydiler ama, yalnız Orhan gidiyordu sına-va... Birisinin babası çok varsıldı; dağda sürüleri vardı, «bu giderse, kim güdecek?» diye yollamadı. Birisinin babası bağnazdı, «orada kızlarla oğlanlara hava çektiriyor larmış» diye razı olmadı. Obürü, tam Orhan gibi çok yoksul bir ailenin çocuğuydu. Çalışkandı, İlk-Okulu da iyi derece ile bitirmişti. Ama, sınav gününden bir gün önce anası ölmüştü. O acıyla yola çıkamazdı...

Babası Hasan Pehlivan'ın omzunda torba, evden çıktılar. Sarışın, şişman bir adamdı Hasan Pehlivan. Güreşeceğim diye bir meslek sahibi olmamış, sağda solda dolaşıp durmuştu. Şimdi yaşlanmış, güreşemez duruma düşmüştü. Kır bekçiliği yapıyordu.. Oğlu Orhan da babasına benziyordu. Sarışın, kısa boylu ve büyükçe kafa lıydı. Celâl Hüseyin'in yanında köyün öküzünü güdüyordu. Bugün yerine yüz kuruş verip, başkasını yollamışlardı..

Köyün ortasına varınca, Bakkal Hüseyin'le karşılaştılar.

— Nereye Hasan Ağa? diye sordu Hüseyin.

— Çocuğu imtihana götürüyorum. Gönen Okulu için...

Bakkal Hüseyin, Orhan'ı yurkardan aşağı bir süzdü.

— Böyle olmaz ki, dedi. Yeleği eski, hem de kirlî. Ayakkabıları da yırtık. Böyle imtihana almazlar bunu. Bekleyin, ben bir eve kadar gidip geleyim...

Bakkal Hüseyin, bir çift ayak kabı ve bir gömlekle geri döndü. Gömlek Orhan'a göre çok büyük tû; giyince kollarını kıyırdılar. Büyük insan gömleği olduğu ilk kışta anlaşılıyordu... Ayakkabılar da kullanılmıştı ama, hiç olmazsa, yırtığı yoktu...

İlçe, köylerine bir buçuk saat çekiyordu. Onlar biraz hızlı yürüdüler, sınav zamanından önce vardılar. Sınav olacakları okulun önünde, kendilerinden önce gelenler de vardı. Hepsî de Orhan gibi, üstü başı eski, yanık yüzlü köy çocuklarıydı...

Sınavdan çıktıklarında öğlen

almuştu. Doğru bir bakkal dükkânına gittiler, yirmi kuruşluk helva alarak, ekmeğe katıg edip, yediler.

.....
Köyün öğretmeni getirdi, sınavı kazandığı haberini. «15 Eylülde gidip kaydedeceksiniz» dedi, babasına. Sevindiler. Belki onlar değin konu komşu da sevindi. «Fakir çocuğu, okusun, adam olsun. Sığırın sıpanın peşinde, yalınayak, başıkabak koşup durmasın» dediler.

Gidecekleri gün yaklaştıkça, çocuklarının merakı ve ilgisi de artıyordu. O zamana dek köylerinden okumaya giden olmamıştı.. Herkes enstitülerin adını duyuyordu ama, gidip gören yaktı. Orhan'ısa, bizzat gidip görecekti, orada okuyacaktı. Acaba nasıl bir yerdî? Orada nasıl okunur, neler yapılırdı?

15 Eylül sabahı, tüm akrabaları, komşuları dolaşıp, ellerini öptü, gönüllerini aldı.. Komşuları Koca Muharrem,

— Hade emmim, dedi, hayırlısıyla oku.

Okurken boş durma, kendine mayışlı bir karı bul. Şimdiki zamanda tek mayış yemez..

Amcasının tek atlı arabasıyla yola çıktılar.

Öğleye doğru Gönen Köyü'ne vardılar. Arabayı bir tanıdıklarının evine bırakarak, Enstitüye doğru yürüdüler..

Babas sıkı sıkı tenbih ediyordu:

— Hangi partidensin diye sorarlarsa, Halk Partiliyim, dersin. Bunların hepsi Halkçıdır. Sakin Demokratım deme..

Büyük, ak yapıların bulunduğu yere gelince, kolu kırmızı bezli, sarı yüzlü, zayıf bir öğrenci karşıladı kendilerini. Okul Başkanymış. Gelenle gidenle ilgilenmiş. Onlerine düşüp idareye götürdü.. Ön duvarı sarmaşıklarla kaplı, büyük bir yapının kapısından girdiler. Salonunda, uzun boylu, saçı dökülmüş, yaşlıca birisiyle karşılaştılar. Kendileriyle ilgilendi, odasına götürdü.. Köşede, büyük bir masanın gerisinde, esmer, uzun

saçlı, kara, gür bıyıklı, hafif çil yüzlü birisi oturuyordu. Girenlere dikkatli dikkatli baktı.. Daha sonra, Okul Başkanından öğrendiklerine göre; esmer olan Eğitim Başkanı, saçsız, uzun boylu olan da Yardımcısıydı...

— Nerelisiniz? diye sordu.

— Kuyucaklı, dedi Hasan Pehlivan.

Ozaman Eğitim Başkanı gülümsedi.

— Hasan Pehlivan değil mi? Kuyucaklı Hasan Pehlivan. Birkaç sefer güreşirken görmüştüm..

Sert sert, kesik kesik konuşuyordu.

— Evet beyim...

Yardımcı, Orhan'ın nüfus kaydını aldı, karıştırıp baktı.

— Eyvah, dedi, iki yaş küçük. Bu durumda kaydedemeyiz. On gün içinde büyütüp getirin.

Üzüntüyle geri döndüler.

Ertesi gün ilçeye giderek, mahkemeye başvurdular.

İkinci kez gidişlerinde, Okul yolunda yine Okul Başkanı karşıladı kendilerini. Fakat bu başkasıydı. Esmer, girişkin birisiydi. Birlikte idareye gidip, Eğitim Başkanı Yardımcısı'na gerekli belgeleri ve rerek, kaydı yaptırıldılar.. Yardımcı, Hasan Pehlivan'a, Orhan'ı göstererek.

— Nasıl, bu da güreşiyor mu? diye sordu. Biz Okulda ara sıra güreş karşılaşmaları yaparız..

— Güreşir ama, daha değil, dedi babası. Biraz daha büyüsün, kemikleri kalınlaşsın o zaman..

Çıkanca, Okul Başkanı depoya götürdü onları. Oradan, yazlık boz giysi, iç çamaşırı, çorap, pofin ve kasket verdiler.. Oradan da Okulun hamamına gittiler. Hamamcı,

—Su soğuk, dedi, isterseniz, mutfaktan sıcak su getireyim.

— İstemez, ded Hasan Pehlivan. Benim oğlum soğuk suya alışkındır..

Okul Başkanıyla birlikte, Orhan'ı bir güzelce yıkayıp, temizlediler. Sonra Okulun verdiklerini giydirdiler...

MEHMET YALÇIN

(Tokmacık Ortaokulu, Yalvaç —

ISPARTA)

TOPLUM DA

HABERLER / YORUMLAR

BU HAFTA

TOPLUMA GÖRE

Partilerin büyüklüğü
ve küçüklüğü

YAZAN:

TURHAN ERKER
6'ncı sayfada

- Mehmed Kemal'in Politika ve Ötesi 11'inci sayfa: «Türk Basın Tarihi»
- Mehdi Zıt'ın yazısı: «Yarış» (9'uncu sayfa)
- «Belgelerle Naim Talu, ya da iktidarın asıl sahipleri» 12 ve 13'üncü sayfalarımızda.
- «Sen de gel!» (16'ncı sayfa) «Protokol» (14'üncü sayfa)
- Yeni kabinenin yapısı «Hükümet» başlığı altında haber sayfalarımızda.

Alfabetizlikle
savasta yenilgi

YAZAN:

Osman K. Akol
20 ve 21'nci sayfalarda

- «Gençlik» 17, 18 ve 19'uncu sayfalarda: «Ey sen ki durmadan ağlarsın Döversin dizini; Gel söyle bakalım ne yaptın Nettin gençliğini?..»
- Dünya haberleri 22 ve 23'üncü sayfalarda. Aynı sayfalarda yer alan Ortadoğu Raporu'nun konusu: «Petrol»
- 24'üncü sayfadaki Afrika/73'te Portekiz'in Angola'sı anlatılıyor.
- Hasan Hüseyin'in «yüksek bir huzura» yazısı 25 ve 26'ncı sayfalarda
- Art Buchwald'ın hikâyesi 27'inci sayfa: «Solcu kiralama servisi — evlere servis yapılır»
- Geçtiğimiz haftanın iç politika bakımından en önemli olayı yeni hükümetin kurulması teşkil ediyor. Talu'nun Başbakanlığa getirilişi ve kabinenin kurulması ile ilgili gelişmelerin perde arkası, haber sayfalarımızda.

Gapak: Fahri Karagozlu

TOPLUM

cuma günleri yayınlanır haftalık
siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Yayın Limited
Sirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmen

Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü:
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ: Meşrutî-
yet Cad. Hatay Sok. 10/15
Bakanlıklar - Ankara

HABERLEŞME:
Posta Kutusu 160
Ulus Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sa-
vısı, Başkent Matbaacılık
tesislerinde dizilmiş ve
basılmıştır. Klîşeler Emek
Klîşecilik'te yapılmıştır.
Dağıtım: Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı) 65 TL
Yıllık (52 sayı) 125 TL
Yurt dışı (uçak) 190 TL
ABD (uçak) 310 TL

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak 5.000 TL Arka kapak 4.500 TL
(renkli)
Sütun cm. 50 TL. (siyah-beyaz)

Sevgili TOPLUM o-
kuru.

«Tarih bir tekrür
dür» sözünün doğ-

ruşuna inanır mısınız? Gelişen sosyal ve ekono-
mik koşullar içinde, tarihin tekrarlaması ola-
cak iş değildir. Ama, gelişmiş ülkelerin geçir-
dikleri sosyal ve ekonomik aşamalara yıllar
sonra ulaşan az gelişmiş ülkeler için, bu söz
geçerli olabilir. Az gelişmiş bir ülke, örneğin
endüstri atılımını, gelişmiş bir ülkeden 40 yıl
sonra gerçekleştirmeye çalışıyorsa, genel ola-
rak 40 yıl öncenin koşullarını yaşıyor demek-
tir; tarih kendini bu ikinci ülkede bir daha ya-
şatabilir.

Aslında, değinmek istediğimiz bu değildi. Ta-
rihten hoşlanana, 1930'lar Almanyası'nın,
yıllar sonra, Nurenberg Mahkemesinde yapılan
açıklamalarla gerçekliği kesin olarak anlaşıl-
mış olaylarından söz etmek istiyoruz. Walter
Funk, 1930 yılında, Alman iş çevrelerinin göz-
de adamlarından biridir. İş çevreleri tarafın-
dan, özel teşebbüs ile Nazi Partisi arasındaki
bağlantıyı kurmakla görevlendirilmiştir. Nu-
remberg Mahkemesinde, o günleri şöyle anlatı-
yor:

«Sanayici dostlarım, partiye özel teşebbüs
yolunu izletmek amacıyla beni Nazi hareke-
tine katılmaya zorladılar. Ben, bana verilen
görevi, Führer'i ve Partiyi şahsen etkileyerek,
onlara özel teşebbüsün, iş adamlarındaki cesa-
retin, özgür teşebbüsün yaratıcı gücünün Par-
ti'nin ana ekonomik siyaseti olmasını kabul et-
firmeye uğraşarak yerine getirmeye çalıştım.
Führer gerek benimle ve gerekse onu tanıştırdım
bellibaşlı sanayicilerle yaptığım konuşma-
larda, kendisinin devlet ekonomisi ve «Planlı
ekonomi» denen şeyin düşmanı olduğunu sık
sık ve tekrar tekrar belirtmiştir.» 1930'ların Al-
manyasında iş çevreleri, «solcularla mücadele
edeceğini» bağırarak; kulaklarına, kendilerini
sendikalardan kurtaracağını fısıldayan Hitler'i
bcğirlerine bastılar; başbakanlığa gelmesi için
ellerinden geleni yaptılar..

İş çevrelerinin dünyanın her yerinde ve her za-
man uygulayageldikleri bir oyun, bir «çıkarcı
oyunu» dur bu. Tarih güzel şey, değil mi? He-
le de ders alınabiliyorsa..

Hükümet

Koltuklar nasıl dağıtıldı?

Hükümeti kurmakla görevlendirilen Ticaret Bakanı Naim Talû, pek de emeği geçmeden kurulan kabinesini, hiç beklenmeyen bir günde, TRT'nin bildirdiğinden bir gün sonra ve kamuoyunun belediği günden bir gün önce, haftanın başında Pazar günü, geç saatlerde açıkladı. Bu yüzden TRT, kabine kurulduğunu ancak 22.45 haber bülteninde, televizyon ise yayını uzatmak suretiyle gece yarısından 15 dakika sonra verebildi. Teknik olanakları sınırlı gazeteler, Pazartesi günü sayılarına Naim Talû hükümetinin kurulduğuna dair haberi yetiştiremediler, sadece «Hükümetin bugün kurulması bekleniyor» başlıklı haberlerle okurlarının karşısına çıkmak durumunda kaldılar.

Naim Talû, hükümet listesini, Pazar gecesi saat 21.45'te basına açıkladığı için, gazeteler, hükümette yer alan bakanların kimlikleri konusunda da okurlarına bilgi verememişlerdi. Bu, çok partili demokratik düzene geçildiğinden bu yana bir tatil günü ve geç saatte açıklanan ilk kabine oluyordu.

Bakanları kimler seçti?

Hükümetin kurulmasında ve açıklanmasında meydana gelen bir başka özellik de bakanların Başbakan tarafından değil, hükümete üye vermeyi kabul eden partilerin genel başkanları tarafından tespit edilmiş olmasıydı. Bu yüzden Naim Talû çok rahat bir ortamda hükümetini kurmuş oluyordu. Hükümet programının hazırlanmasında da Talû'yu bekleyen güçlükler yoktu. Zira, bunun ana hatlarını da iki partinin genel başkanları tespit etmişler ve bir protokole bağlamışlardı. Talû'nun yapacağı tek şey, bu protokole yer alan konuları biraz daha genişletmek, hükümetin izleyeceği iç ve dış politikayı bu sıralar içinde sıralamaktı.

Melen hükümetinin Ticaret Bakanı Naim Talû'nun başkanlığında bir koalisyon hükümeti kurulması na karar veren AP ve CGP Genel

Başkanları, başlıca iki şart ileri sürmüşlerdi. Bunlardan biri, hükümetin programına esas olacak konuların kendileri tarafından tesbit edilmesi, ikincisi de hükümette yer alacak bakanlar konusunda yine kendilerinin hazırlıyacıkları listenin başbakan tarafından değiştirilmeden kabul olunması idi. Nitekim, hükümet kurulurken bu iki şarta uygun hareket edilmişti.

AP ve CGP genel başkanları, bu şartlarına uyulması konusunda Naim Talû ile kolay anlaşmışlardı, fakat özellikle kabinede partilerin kaç koltuğa sahip bulunacakları sorununda varılan sonuç böyle kolay olmamıştı. AP Genel Başkanı, parlamentodaki çoğunluğuna dayanarak yaptığı hesapta kendi partisine 16, CGP'ye 4 sandalya ayırmış, geri kalan 4 sandalyayı da bağımsız bakanlara bırakmıştı. CGP Genel Başkanı ise 24 bakanlıktan 4'ünü bağımsızlara bırakıyor, geri kalan 20 bakanlığı iki parti arasında eşit olarak dağıtıyordu. Fevzioglu'ya göre, bu, alışılmış bir koalisyon hükümeti değildi, olğanüstü koşullardan olağan koşullara dönülmesini ve genel seçimlere gidilmesini sağlayacak, altı aylık bir «kintikal hükümeti» idi. Bu gibi hükümetler kurulurken, bunlara partilerin parlamentodaki sandalya sayılarına bakılarak bakan verme sistemi uygulanmamalı idi.

İki genel başkan arasındaki tartışma bu yüzden çıkmıştı ve sonuca bakılırsa, Turhan Fevzioglu, kendisine özgü müzakere usulüyle bu işten galip ayrılmıştı. Zira, Talû hükümetinde AP'nin 13 sandalyasına karşılık CGP'nin 6 sandalyası vardı ve bu, yüzde elli oranını da aşıyordu. Oysa, AP'nin Parlamento'daki sandalya sayısı, CGP'nin sandalya sayısından beş kat fazla idi. Üstelik, kabinede bağımsız bakan olarak yer alanlardan İlhan Öztrak, Hayri Mumcuoğlu ve Mukadder Öztekin'in CGP'ye yakınlıkları da bilinen bir gerçektir.

Demirel, bu zaafını kapatılmak için, gazetecilerin konuyla ilgili sorularını «Biz sandalya dağıtmıyoruz, memleketi seçime götürmek hükümet kuruyoruz» diye cevaplıyordu.

AP — CGP anlaşmazlığı

AP ve CGP Genel Başkanları arasındaki tartışmalardan biri de hükümette Başbakan Yardımcılığı bu lunup bulunmayacağı konusunda

olmuştu. Demirel, Başbakan Yardımcılığı ihdasına karşı idi. Fakat, kabinedeki dört Devlet Bakanlığının ikisinin aynı zamanda Başbakan Yardımcılığı haline getirilmiş olması da onun görüşünün tersine karar alınmış olduğunu gösteriyordu.

Demirel'in hüneri

AP ve CGP liderleri asıl hünerlerini hükümete verecekleri bakanları tespit ederken göstermişlerdi. Demirel, bu altı aylık dönem içinde partisindeki bakanlık sevdalarını tatmin etmekte kesin kararlıydı. O kadar ki, bu kararını uygulayabilmek için Parti tüzüğüne dışarıda kararlar almaktan bile çekinmişti.

AP tüzüğüne 128'inci maddesi ne göre, «Genel Başkanlık Divanından, Parti Genel Başkanı dahil, ancak iki şahıs hükümette görev alabilir» di. Ötekiler de görev aldıkları takdirde Genel Başkanlık Divanından çekilmek zorunda buluyorlardı.

Tüzüğün 63'üncü maddesi ise Genel Başkanlık Divanının Parti Genel Başkanı, Genel Başkan Yardımcıları, Genel Sekreter, Genel Muhasip, Senato Grup Başkanı ve Millet Meclisi Grup Başkanvekillerinden oluştuğunu hükme bağlıyordu.

Demirel, tüzüğün bu hükümlerini bir tarafa bırakarak, Naim Talû hükümetine tam yedi Genel Başkanlık Divanı üyesini vermiş, böylece bir taraftan da Genel Başkanlık Divanının infisah etmesine yol açmıştı. Zira, yedi kişi kabineye girince, geriye sadece bir Genel Başkan ile iki Genel Başkan Yardımcısı ve bir de Grup Başkanvekili kalmıştı. Bu durumda, Genel Başkanlık Divanınının toplantı çoğunluğunu sağlaması olanak dışıydı.

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in Naim Talû'ya verdiği listede ise Genel Sekreter Nizamettin Erkmen ile Genel Başkan Yardımcıları Ahmet İhsan Kırım ve İsmail Hakkı Tekinel, Genel Sayman Nuri Bayar, Senato Grup Başkanı Ahmet Nusret Tuna, Millet Meclisi Grup Başkanvekilleri Orhan Dengiz ile Ali Naili Erdem de bulunuyorlardı. Naim Talû'nun parti liderlerinin kendisine verecekleri bakanlar listesinde değişiklik yapma olanağı bulunmadığı için de bunlar kabine listesine girmiş olu

yorlardı. Ve böylece, AP tüzüğüne de yer alan hükümler rafa kaldırılmış bulunuyordu.

Demirel, buna rağmen, bakanlık sevualısı olan arkadaşlarının tamamını tatmin edebilecek değildi. Meselâ bir Orhan Oguz Millî Eğitim Bakanlığını, bir Cevdet Akçalı Adalet Bakanlığını, C. Kulâhlı Ticaret Bakanlığını gönüllerinde yaşatıyorlardı. Demirel bunları bakan yapamamıştı, ama, ertesi gün toplanan Grupta üçünü de Avrupa Konseyine delege seçtirmesini bilmişti. Ötekiler için de elbette yeni olanaklar çıkacak, bakan olmasalar bile kendilerini tatmin edebilecek haklara kavuşturulacaklardı.

Feyzioğlu'nun hüneri

Turhan Feyzioğlu'nun bakanlar listesini hazırlarken hesabı ise bambaşka idi. CGP Genel Başkanı, öyle bir liste hazırlamıştı ki, bu, bir yandan, Partiye sımsıkı bağlı olmanın kazandıracığı sonucu, bir yandan da CGP'yi güçlendirmek amacıyla yapılan ve yapılacak olan çalışmaların karşılıksız kalmıyacağını gösteriyordu.

Meselâ, Kemal Satır Başbakan Yardımcısı olarak seçilmişti. CHP'yi bölmek ve bölünenleri CGP safında toplamak için Kemal Satır kadar hizmeti geçmiş olan Dr. Kemal Demir de listenin baş sıralarında ki yerini almıştı. O kadar ki, Kemal Demir, Melen hükümeti istifa ettikten sonra CGP'ye kaydını yaptırmış, fakat bu olay «Partiye girdiği için Bakan yaptılar» şeklinde ki söylentileri önleyebilmek amacıyla basından birkaç gün için gizli tutulmuştu. İlhamî Sancar'ı da bunlar arasında saymak gerekiyor du.

Mehmet Nebil Oktay'ın İmar ve İskân Bakanı olmasının nedeni de Turhan Feyzioğlu'nun nasıl ve fakar bir lider olduğunun ve Partiye bağlılık hallerini zamanı geldiğinde değerlendirmesini nasıl bildiğinin işaretini verebilmektir. Nebil Oktay, 1965 seçimlerini gerçekten bileğinin hakkıyla kazanmış bir parlamenterdi. Ancak, o zaman ki adıyla GP, 1965 seçimlerinden pek çılgın bir durumda çıkınca ve Oktay'ın karakteri parti yetkilileri tarafından bilinmediği için, kısa zamanda yanlarından ayrılacağı ve başka bir partive transfer olacağı sanılıyordu. Feyzioğlu, bu muhtemel transferi önlemek için

Nebil Oktay'ı Millet Meclisi Grup Başkanvekilliğine seçirmiş ve bir fırsatını bularak, hem AP Genel Başkanına, hem de CHP Genel Başkanına ağır suçlamalarla dolu saldırdıkları bulunmasını sağlamıştı. Böylece artık Mehmet Nebil Oktay için AP ve CHP kapılarının kapanmış olacağı düşünülüyordu.

Ve Nebil Oktay, 1965 seçimlerinden bu yana Grup Başkanvekilliği görevinde tutulmuştu. Şimdi ise Naim Talû hükümetinin bir bakanı olarak memleket hizmetine yöneltilmişti.

Hükümetin karakteri

Naim Talû hükümetinin genel karakteri ise, sağın ve iş çevrelerinin yanında bir kuruluş olduğu şeklinde belirtiliyordu

Tabii olan bir konu da AP ve CGP Genel Başkanlarının hükümet üzerinde geniş ölçüde etkili

BAŞBAKAN NAIM TALU
AP ve CGP'nin desteği

olacakları idi. Daha şimdiden Feyzioğlu ve Demirel için «gölge başbakanlar» denilmeye başlanmıştı.

Gerçek şu idi ki, Naim Talû hükümeti, AP ve CGP'nin bilinen sosyal ve ekonomik politikasına hizmet etmekte, Melen hükümetinden geri kalmıyacak, hatta daha da ileri gidecekti. Zira Melen hükümeti, ne AP'nin, ne de bir başka partinin doğrudan desteğini kazanabilmişti. Talû hükümeti ise hem AP'nin, hem CGP'nin desteği altında görevini sürdürecekti.

Talû hükümetinde yer alan bakanların kişilikleri üzerinde de durmak gerekiyordu. Bu hükümette AP üye vermişti ama, Demirel bu üyelerin 12 Mart Muhtırasından sonra görevinden çekilmiş olanlar arasından seçilmemesine özellikle itina etmişti. Bu yüzden, ka-

binenin AP kanadından kimse «12 Mart Muhtırasını yemiş eski bakan» sıfatını taşııyordu.

AP'lilerin çoğu parti yöneticileri idi. Geri kalanların çoğu da Demirel'in 1965 seçimlerinden sonra kurduğu hükümetlerde yer almışlardı. Feyzioğlu da bakanlarını seçerken bunların «politikada isim yapmış» olmalarına dikkat etmişti. Ve tabii hepsi de hiç değilse bir Fethi Çelikbaş yapısında olacaklardı.

Naim Talû, Ecevit'in deyimiyile «Enteresan bir adam»dı. Bunun dışında kendisi hakkında söylenecek pek birşey yoktu. Bu yakıştırma, söylenebileceklerin tümünü kapsayacak nitelikteydi.

Bakanların siyasi kimlikleri

Başbakan Yardımcısı olan Kemal Satır'ı tanıtmak da gereksizdi. Kamuoyu artık onun hakkında hükümünü vermişti. Burada işaret edilecek bir özelliği ne onun tam kişiliğini çizmeye, ne de kamuoyunun onun hakkında verdiği hükümüne değiştirmeye veya geliştirmeye yeterdi.

Öteki Başbakan Yardımcısı Nizamettin Erkmen, Menderes'in yakın arkadaşlarından ve Ticaret Bakanlarından Hayrettin Erkmen'in öz kardeşiydi. Bütün özelliği, özelliğini belli etmemesiydi. Bunca yıl AP'de Genel Sekreterlik gibi önemli bir mevkide bulunmuş, ama bu mevkide hangi meziyeti veya meziyetleri ile geldiği öğrenilememişti. Kolay konuşmayan ve kolay gülme-yen bir insan olarak biliniyordu. Demirel'e bağlılığı üzerinde kuşku duyulmazdı. Şimdiye kadar Parlamento kürsüsüne çıktığı görülmüş şeylerden değildi.

Devlet Bakanı İsmail Hakkı Tekinel, Necî Tekinel'in eşidir. Necî Tekinel ise DP milletvekili iken 1960 devriminden sonra Yassıada-ya gitmiştir. Toprak ve Tarım Reformu geçici komisyonunun meşhur başkanıdır. Her kabine değişikliği sırasında adından söz edilir. Buna rağmen ilk defa bakan olmaktadır. Tarım reformu tasarısının da yapılan değişikliklerin emektarı olarak Demirel'e kendisini sevdirmesini bilmiştir.

Öteki Devlet Bakanı Prof. İlhan Öztrak, Öztrak kardeşlerin en küçüğüdür ve tabii olarak CGP'ye yakın bir kafa yapısı vardır. Atilla Karaosmanoğlu'nun hazırladığı Toprak ve Tarım Reformu Tasa-

Egemen güçler artık vekil kullanmıyorlar. Kendi iktidarlarını kendi elleriyle asaleten yürütüyorlar.

Bu, 1965'ten beri böyleydi. Mevcut kadrolar içindeki bir politikacıyı vekil atayacaklarına, Amerika'da eğitilmiş ve komisyonculukta başarısını ispatlamış Sayın Süleyman Demirel'i, kendilerinden biri olarak Başbakan yapivermişlerdi.

Sayın Saadettin Bilgiç gibi, iyi bir örgütcü olan yıllanmış bir politikacıyı, bir bürokrat - tüccar kırmasının 15 günde yenerek bir partinin Genel Başkanlık tahtına oturmasını, önceleri herkes yüksek bir kişisel yeteneğe yormuştu.

Demirel'in Genel Başkanlığa adaylığını koyacağı günlerde parlamenterlerle yaptığı ünlü özel toplantıya başkanlık eden Sayın İskender Cenap Ege, «Beyefendiler diye bir konuştu ki» demişti, «ben de, bu konuşmanın engin (!) inandırıcılığından güç alarak, Demirel'in Genel Başkan olduğunu sanmıştım. Sonraki konuşmalarını dinlemek bize de nasip olunca, bu konuşmalarla değil kongrenin, çocuğun bile kandıramıyacağına, herkes öğrendi.

Bir mucize olmuştu ama, nasıl olmuştu, Türkiye o günden beri hâlâ bunun sırrını bulmaya çalışmaktadır. Bu sırrı öğrendiğimiz gün yalnız merakımızı gidermiş olmayacağız, belki de Türkiye'nin kurtulduğunu göreceğiz.

Naim Talû'nun Başbakanlığı ile, şimdi Türkiye'de ikinci bir mucize oldu. Birincisinin üzerinden daha beş - altı yıl geçtiği için, pek şaşırmadık. Ne de olsa bir alışkanlığımız var.

Egemen güçler, bu kez de eski politika kadrolarına yüzvermediler. Kendilerine 12 Mart'tan yararlanarak

gani gani hizmet arzedenleri bile ellerinin tersiyle iterek, ille de Naim Talû dediler. Merkez Bankası Başkanlığından aldıkları gibi Hükümete —hem de bizim adamımız diyerek ve dedirterek— soktular. Sayın Talû bir anda Türkiye'nin «key-man»i oldu. Hangi kapı açılmak istense Naim Talû'ya yapışıldı. Cumhurbaşkanlığı mı? Anahtarı Talû. Başbakanlık mı? Anahtarı Talû.

İşte Sayın Talû, böylece iktidarın kapısını açtı. Şimdi bu kapıdan bakınca, içerde katıksız sağ bir iktidarı oturmuş görüyoruz.

Köylünün, işçinin, esnafın, küçük sanat erbabının, dar gelirliilerin karşısında olanların iktidarındır bu. Atatürk'ün bir an önce çağdaş uygarlık düzeyine çıkarılmasını istediği Türk Ulusuna «Sen dur, önce biz çağdaş sınıf burjuvazisinin refahına ulaşalım» diyen bir mutlu azınlığın iktidarı.

Bu iktidarın temsilcisi olarak Naim Talû'yu, TOPLUM'da beş ay önce hedef göstermiştik.

Beş ay sonra Sayın Talû'nun kişiliğinde ortaya çıkan hedef de işte bu egemen güçlerin iktidarındır.

Gizlenmeye, saklanmaya gereksinme duymaması, bu iktidarın nasıl organize hale geldiğinin ve ne umutlara kapıldığının kanıtıdır.

Onun için, bu iktidarın karşısında olanların, artık, tek tek kişilerle, tek tek olaylarla, Naim Talû'larla, taban fiyatlarıyla uğraşmaları yeter derecede yarar sağlamaz.

Sorunların toptan ve bir sistem içinde ele alınması, bozuk düzenin lâçkalışan ve ters dönen çarkları arasından, can çekişen toplumun nasif çekilip çıkarılacağına saptanması gerekmektedir.

rsını geçici komisyonda hükümet olarak savunmuş, bu arada şimdi kabine arkadaşı olan İsmail Hakkı Tekinel'le devamlı olarak didişmiştir. Fakat, Tekinel'in istediği değişikliklere engel olamamıştır. Engel olamadığı içindir ki, bu kabinede yer aldığı söylenmektedir.

Adalet Bakanı Hayri Mumcuoğlu, onbeş yıldan beri politikacıdır. Ama politikacı değil, Menderes devrindeki Ankara Savcılığı ile tanınır. Bir zamanlar CHP'ye girmiş ve girişi ki-

yametlerin kopmasına sebep olmuştur. Satır'larla birlikte CHP'den ayrılanlar arasındadır ve, sözüm ona, bağımsızdır. Düşünsel bağımlılığı CGP'den yanadır.

Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar da Mumcuoğlu ile birlikte CHP'den ayrılanlar arasındadır. Ama o, partisiz kalmamış, Feyzioğlu'nun partisine girmiştir. Bu bakanlığı İnönü'nün koalisyon hükümetleri zamanında da yapmıştır. AP Genel Başkanı, bakanlıkların dağıtımı sırasında Millî Savun-

mayı CGP'ye bıraktığı için bakan olmuştur.

Mukadder Öztekin işe Melen hükümetinde işgal ettiği Bayındırlık Bakanlığından, Talû hükümetinin de İçişleri Bakanlığına transfer etmiştir. Eski bir validir. CHP'den ayrılanlar arasındadır. Yalnız onun ayrılışı meselâ Satır'ların ayrılışı gibi olmamıştır. O, CHP, Melen hükümetindeki bakanlarını çekme kararı alınca, bu karara uymaktan sa, partiden istifa ederek hükümet te kalmayı tercih etmiştir. Televiz-

«Partiler ne liderleriyle, ne parlamentodaki sayılarıyla ve ne de üyelerinin çokluğu ile büyük olurlar. Partileri ancak politikaları büyük yapar.

Yük çok ağırdır. Bir kişinin değil, bir grupun değil, hattâ bir partinin bile tek başına kaldıramıyacağı kadar ağırdır. Bütün CHP'lilere ve CHP'ye umut bağlayan bütün yurttaşlara Türkiye'nin geleceğini birlikte omuzlamak düşüyor.»

Kamuoyuna klâsik ya da geleneksel ve kişilere yapışık politik çatışmalardan gına gelmiştir. Bir hükümetin başındaki kişiyle uğraşmanın değil, bir hükümetin düşürülmesinin, bir hükümetin uzun süre kurulmasının bile —gençlerin deyimi ile— kimseyi ırgalayan yanı kalmamıştır. Derginizin istatistikleri bunun canlı örneğidir. Bu biçim en önemli siyasal olaylar ya da tartışmalar okurun ilgisini çekmemekte, bir «gelir dağılımı tablosu», bir «Yrın Adamı dar geliri yurttaş», okur sayısını üç - dört bin artırmaktadır.

Halk, değil politikacılar arasındaki itişmeleri, bir zümrenin ya da mesleğin çıkarlarıyla sınırlı mücadeleleri bile, kendi yararına olmadığı için, sadece uzaktan seyretmektedir.

Son 5-6 yıldır, yargılarıyla, mühendisleriyle sokaklara dökülen yüzlerce dava —kendi dar çerçevesi içinde bırakıldığı için— toplumdaki ilgi görmemiştir.

Halk, düzenin değişmesini istiyor. Ona bunun nasıl yapılacağını anlatmak gerek.

Halka bir şeyin kötülüğünü söylemek yetmiyor. O zaten kötünün ne olduğunu biliyor. Hem de ona anlatmak isteyenlerden daha iyi biliyor.

Halka, kötünün yerine neyin konulacağını anlatmanın yolunu bulmalı. Bu da lafla yapılacak iş değil! Çalışarak, güçlü bir ekiple, güçlü ekiplerle ve halkla el-ele çalışarak yapılacak bir iş bu.

Görünüşe göre Türkiye üstündeki ipoteğini kısa bir süre için de olsa garantiye almış bulunan ekonomik sağla tek başına mücadele edecek olan CHP'nin, bu gerçekleri dikkate alarak hazırlanmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Geçtiğimiz iki yıldır mücadelenin bütün yükü tek başına Sayın Ecevit'in sırtında kalmıştır. Şimdi

Partinin bütün kadroları, muhalefet stratejisinin çizilmesinde ve uygulanmasında fikren ve fiilen her çabayı göstermek sorumluluğu ve görevi ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Partiler ne liderleriyle, ne parlamentodaki sayılarıyla ve ne de üyelerinin çokluğu ile büyük olurlar. Partileri ancak «büyük politika» büyük yapar.

Cumhuriyet Halk Partisi hiçbir zaman küçük politikaya tenezzül etmediği için, milletvekili sayısı 30'a indiği zamanlarda bile «büyük parti» niteliğini Demokrat Partiye kaptırmamıştır.

Bayar'la Menderes'i çileden çıkararak da, bütün iktidar nimetlerine kavuştukları halde, bu nimete kavuşamamaları olmuştur.

Parti — içi mücadelede de Sayın Ecevit «büyük politika» yaptığı için, adları büyük olan kıdemli partililere karşı başarı sağlayabilmiştir.

Sayın İnönü ayrıldıktan sonra da Partinin daha büyümesi, politikasının büyüklüğündendir.

Ama asıl büyük politikanın yapılma zamanı şimdi gelmiştir. Çünkü karşı güçler, hiçbir zaman şu andaki kadar bilinçli ve organize olmamışlardır. Ve devrimci güçlerin önündeki zaman da, hiçbir dönemde bu kadar kısalmamıştır. Yapılacak ufak bir yanlış ile kaçırılacak fırsat, ekonomik sağın iktidara iyice yapışması sonucunu verecektir.

Onu oradan söküp atmak daha zor olacaktır.

Yük çok ağırdır. Bir kişinin değil, bir grupun değil, bir partinin bile tek başına kaldıramayacağı kadar ağırdır.

Bütün CHP'lilere ve CHP'ye umut bağlayan bütün yurttaşlara, Türkiye'nin geleceğini birlikte omuzlamak düşüyor.

TURHAN ERKER

yon yayınlarının devamlı seyircisi dir. Yayın sırasında telefonla rahatsız edilmekten hiç hoşlanmaz.

Dişişleri Bakanı Haluk Bayülken, Demirel'in istemediği bir adamdır. Fakat efendiliği ile tanınmış olduğu için, Demirel, Feyzioğlu'nun ısrarlarına fazla karşı koymamış. Melen hükümetindeki yeri ni muhafaza etmesi böylece mümkün olmuştur. Suat Hayri Ürgüplü'nün Cumhurbaşkanıınca onaylanmayan hükümet listesinde de yer almıştır.

Maliye Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı Kemal Cantürk bu görevi kabul etmediği için kabineye girmemiştir. Demirel, kendi kontenjanından Cantürk'ü Maliye Bakanını yapmak istemiş, fakat kabul ettirememiştir. Müftüoğlu, efendiliği ile tanınmış bir kimsedir. Demirel'in kabinelerinde Devlet ve Ticaret Bakanlıkları yapmıştır.

Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, politikaya öğretmenlikten gelmiş bir kimsedir. Demirel hak-

kındaki iddialar konusunda Millet Meclisi'nde yaptığı konuşma ünlüdür. Daha önce de Demirel kabinelerinde aynı bakanlığa getirilmiş tir.

Eayındırlık Bakanı Nurettin Ok, Suat Hayri Ürgüplü kabinesine İmar ve İskân Bakanı olarak girmek istemiş, ama Cumhurbaşkanı bu hükümetle ilgili listeyi onaylamayınca, yine eski görevi olan Meclis Başkanvekilliğine dönmüştür. Politikaya 1961 yılında Çankırı Belediye Başkanı iken ve CKMP

listesinden milletvekili seçilerek başlamıştır. Küçük dağları kendi sinin yarattığını sanır.

Ticaret Bakanı Ahmet Türkel, Naim Talû'nun ısrarla istediği tek isimdir. Çünkü Türkel, daha önce-leri de Ticaret Bakanı iken Talû'ya büyük yardımlarda bulunmuş, onun Merkez Bankası'ndaki yerini güçlendirmiştir. Sermaye çevrelerinin güvenle baktıkları bir insandır. Bu çevreler Ahmet Türkel'den eski yaptıklarını devam ettirmesini dilemektedirler. Sermaye çevrelerinin kanısına göre, Türkel'in Ticaret Bakanı olması, piyasa-ya son derece rahatlatıcıdır.

Sağlık Bakanı Vefa Tanır, eski bir CHP'lidir. Bundan yıllar önce Turhan Feyzioğlu ile birlikte ayrılmış ve GP'yi kuranlar arasına girmiştir.

Tekel Bakanı Fethi Çelikbaş, kabinede en çok parti değiştiren kişi olarak yer almıştır. Çelikbaş, politikaya DP saflarında başlamış, Menderes'in en yakın çalışma arkadaşı olmuştur. «İsbat hakkı» hareketinin öncülerindendir. Arkadaşlarıyla birlikte bir gece yarısı DP den ihraç edilince Hürriyet Partisi ni kuranlar arasına karışmıştır. Bu partinin kapanmasından sonra CHP'ye hizmet etmiş, daha sonra da CGP'de yerini almıştır. Bu parti nin İstanbul İl Başkanı iken Kon tenjan Senatörü olmuştur. Özellikle sanayi çevrelerinin arayıp bulamadıkları bir insandır.

Ahmet Nusret Tuna, Orman Bakanı olacağını sanırken Tarım Bakanlığına getirilivermiştir. Her kabine kuruluşunda adından söz edilenlerdendir. Gönlünde Adalet Bakanlığı yatar, ama Orman Bakanlığında da, Tarım Bakanlığında da fittir. AP'nin Senato Grup Başkanı olmasına rağmen, ılımlı bir politikacıdır ve her parti ile arası iyidir. Bunun nedeni, kırıcı olmamaya dikkat etmesidir. Senato albümünde «Avukat ve gazeteci» olduğu kayıtlıdır.

Ulaştırma Bakanı Prof. Sabahattin Özbek, daha önce Millî Eğitim Bakanı idi. Demirel, onun cumhurbaşkanı seçilmesi için çok uğraşmış ama başarıya ulaşamamıştır. Tarım üzerine ihtisas yapmıştır, fakat ulaştırma işlerini de yürütebileceği inancındadır. Anayasa, seçim döneminde Ulaştırma Bakanlığında da bir bağımsızın getirilmesini öngördüğü için kabineye girmiştir.

Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, Suat Hayri Ürgüplü'nün hazırladığı hükümet listesine Turhan Feyzioğlu ile birlikte Başbakan Yardımcısı olmuş, fakat cumhurbaşkanı bu listeyi onaylamamıştır. Demirel'in 1965 yılından sonra kurduğu hükümetlerde de görev almıştır. Şiire düşkündür, ama şair değildir. Ender şiirlerini, genellikle, gece kulüplerinde yazmayı başarmıştır.

Bayar adındaki keramet!

Sanayi Bakanı Nuri Bayar'ın politika hayatında bütün arzusu, kırmızı plakalı otomobile binmek olmuştur. Sigara içişindeki özelliği ve spor kıyafetiyle tanınır. Soya dının seçim sırasında işine çok ya radığı söylenir. AP Genel İdare Kurulu toplantılarında yaptığı konuş malarla ekonomik bilgisini arkadaş larına kabul ettirmiştir. Daha sonra da bu partinin «ekonomisyen»i olmuştur. Bu tâbir kendisine aittir.

Turizm ve Tanıtma Bakanı Ahmet İhsan Kırmırlı, turizme olan merakı yüzünden bu göreve atanmıştır. Parlamenteoya girdiğinden bu yana yaptığı dış gezileri çok az insan yapmıştır. Gençliğinde kırmızı şarap içmeyi, inancının bir marifeti olarak arkadaşlarına anlatmıştır. Şarapçı değildir, ama, şarap içmenin kutsallığına inanır.

İmar ve İskan Bakanı Ahmet Nebil Oktay, Turhan Feyzioğlu'nun sevdiği bir insandır.

Orhan Kürümoğlu'nun, köylü olduğu için Köy İşleri Bakanlığına getirildiği söylenmektedir.

Orman Bakanlığında getirilen İsa Bingöl'ün Bakanlık gerekçesi de aynıdır. Kendisi DSİ Orman İşletme Bakım Şefi iken AP'den senatör seçilmiş, bu yüzden de Orman Bakanı olmuştur.

Celâlettin Coşkun'un gençlikle ve sporla pek ilgisi yoktur. Senato albümüne göre, 1916 Nazilli doğumludur, yani tam 57 yaşındadır. Ama yine de Gençlik ve Spor Bakanı olmuştur. Nihat Erim birinci hükümetini kurmak isterken Coşkun'u İçişleri Bakanı yapmayı düşünmüş, fakat itiraz edildiğinden vazgeçmiştir. Coşkun, Ankara'nın eski valilerindendir ve sevimli bir politikacı olmuştur.

Talû — Ecevit görüşmesi

Başbakan Naim Talû, hükümetini kurarken, sadece AP ve CGP Genel Başkanlarıyla görüşmüş, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit

ile DP Genel Başkanı Ferruh Boz-beyli'nin hükümetin kuruluşuna ilişkin görüşlerini almamıştır.

Bülent Ecevit, Naim Talû'nun hükümet kurulduktan sonra kendisine yaptığı ziyaretin nedenini soran gazetecilere şöyle dedi:

«— Talû, hükümetin kuruluşu sırasında bizimle neden görüşmediğini izah etti. Aramızda her konuda açık görüşmeler oldu.»

Talû, CHP Genel Başkanını ziyaret ettiği zaman kendisine, Parti Meclisinin daha hükümet kurma hazırlıkları başlamadan önce görüşünü tespit eden bir bildiri yayınladığını hatırlatıyor; bu bildiri den CHP'nin yeni hükümete karşı da muhalefet edeceği anlaşıldığını söy leyerek, bu yüzden kuruluş sırasın da AP ve CGP dışındaki partilerin liderleriyle görüşmeyi yararlı bulmadığını ifade ediyordu.

Ecevit — Talû görüşmesi sırasında, taraflar birbirlerine karşı olan görüşlerini de bütün açıklığıyla ortaya koymuşlar, bu arada bir birlerini ikna etmek istemişlerdi. Fakat, samimi bir hava içinde geçmiş olmasına rağmen, görüşme hiç bir tarafın lehine bir gelişme göstermemişti. Çünkü Ecevit de, Talû da, savundukları görüşten ayrılmak niyetinde görünmüyorlardı.

Asansörde buluşanlar

CHP Genel Başkanı, Naim Talû ile görüştüğünden sonra, Grup toplantısına gitmek üzere, yanında Orhan Birgit bulunduğu halde, odasından çıktı ve asansöre binmek üzere uzun koridoru geçti. Biraz sonra asansör, Ecevit'in bulunduğu ikinci kata geldi, kapısı kendiliğinden açıldı ve içerden AP Genel Başkanı Demirel ile Millî Eğitim Bakanlığında atanan Orhan Dengiz çıktılar. Böylece Demirel ve Ecevit, hükümetin kurulmasından sonra ilk defa karşı karşıya gelmiş buluyorlardı. Aralarında hiçbir konuşma geçmedi. AP ve CHP liderleri birbirlerini sadece başlarıyla selâmladılar.

Hükümet programı ve partiler

Aynı gün Bakanlar Kurulu, Talû'nun başkanlığında ilk toplantı sını yapıtı. Toplantıda, hükümet programının hazırlanması için, beş bakandan kurulu bir komisyon meydana getirildi.

Partilerin hükümete güvenoyu verip vermeyecekleri şimdiden belli niyordu. AP ve CGP, hükümeti ortaklaşa kurduklarına göre, oyları da beyaz vanı «kabul» olacaktı.

CHP, daha hükümet başkanı belli olur olmaz Parti Meclisinde alınan kararlar oyunun rengini belli etmişti. Bu parti, hükümete güven sızlık, yani «kırmızı» oy verecekti.

DP Genel İdare Kurulu da Talû hükümetine muhalefeti belli eden bir karar almıştı. Ancak, bu parti, kesin kararını hükümet programı Meclislerde okunduktan sonra yapacağı ortak grup toplantısını da alacaktı. Bu partinin de hükümete kırmızı oy vermesi bekleniyordu.

Millet Meclisi'nde AP'nin 227, CGP'nin de 43 üyesi bulunduğu göre, hükümet 270 civarında kabul oyuyla güven almış olacaktı.

Millet Meclisi'nde hükümet programını CHP adına Genel Başkan Bülent Ecevit eleştirecekti. Ecevit, bunun için, Antalya'ya yapmayı daha önceden tesbit ettiği geziyi iptal etmiş, çalışmalarına başlamıştır.

Protokol

Yazılı and

Okulduca yapılı, temiz giyimli, gözlüklü adam, etrafına gülcükler dağıtarak ve foto muhabirleri ile televizyon kameramanlarına özenle pozlar vererek girdiği salonda kendisini karşılayan tostoparlak, yorgunluktan gözlerinin altı morarmış, başının ön kısmı tepesine kadar saçsız adamın uzattığı eli sıkarken şöyle diyordu:

«— Ne benden rükû, ne senden kıyâm, selâmün aleyküm ve aleyküm selâm!..»

Bu adam, Osmanlı Saltanatı devrinde imzaladığı mübarekeye nasıl başladığını anlatmaya çalışan bir Osmanlı Paşası değil, Naim Talû'nun kuracağı Atatürk'cü hükümetin programına esas olacak «Koalisyon Protokolü»nü imzalamaya koşan CGP Genel Başkanı Prof. Turhan Feyzioğlu idi. Kapıda kendisini karşılayan ve elini uzatan adam da, Feyzioğlu'nun partisiyle ortak hükümet kurmaya ha zırlanan AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'di.

O gün takvimler, 14 Nisan 1973 Cumartesi gününü, saatler de 15.00'i gösteriyordu. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün, hükümeti kurmakla görevlendirdiği Kontenjan Senatörü ve Ferit Melen Hükümetinin Ticaret Bakanı Naim Talû'nun seçimlere kadar ne işler

olayların içinden

YARIŞ

MEHDİ ZIT

- Yeni hükümeti nasıl buldun?
- Tam altı aylık bir hükümet.
- Neden altı aylık?
- Daha fazlasına dayanamaz da ondan. Hattâ bu altı ayı bile çıkaracağı şüpheli.
- Bir koalisyon hükümeti değil mi?
- Görünüşte öyle ama, asıl karakteri başka.
- Asıl karakteri ne?
- Sermaye çevrelerinin hükümeti olmak.
- Nereden anladın?
- Baksana kardeşim.. Fathi Çelikbaş'ı bile bulup çıkarmışlar ortaya. Böyle bir şey ancak, bu çevrelerin hoşuna gitmek için yapılabilir.
- Bana kalırsa Sayın Feyzioğlu'nun işidir.
- Neden?
- CHP halkı kazanma yarışına çıkarken, AP ile CGP de sermaye çevrelerini kazanma yarışına çıkmışlar. Bu yüzden de iş gelip, taa Fethi Çelikbaş'a kadar dayanmış.
- Şimdi sence CGP de mi sermaye çevrelerini kazanmaya çalışıyor?
- Evet?
- Neden?
- Halkı kazanmasına imkân yok da ondan.
- İyi ama, beri taraftan Türkeş'in de komandolarını kazanmaya çalışıyor.
- Kazanma hırsı sonsuzdur.
- Yalnız bir mesele var..
- Neymiş o?
- AP de sermaye çevrelerinin partisi değil mi?
- Evet.
- Anladık ama kardeşim, «bir kapıda bir dilenci olur» diye bir ata sözümüz vardır. Sermaye çevreleri hem AP'ye, hem CGP'ye nasıl sermaye yetiştirdiler? Onlara sermaye yetiştireyim derken, kendi sermayelerinden olacaklar.
- Bize ne? Orasını da kendileri düşünsünler.
- Şu halde, AP ile CGP önümüzdeki seçimler için, sermaye çevrelerini kazanma yarışındalar. Bu yüzden de bu çevrelerin hoşuna gidecek ne kadar isim varsa, almışlar listeye.
- Evet.
- Öyleyse dedikleri doğru.
- Neymiş o dedikleri?
- Bu hükümet, tam bir seçim hükümeti..

yapacağını ve nasıl bir politika izleyeceğini belirleyen 10 maddelik bir protokol hazırlanmıştı. O gün bu protokolün imza töreni vardı ve iki partinin Genel Başkanları ile Naim Talû bu protokolü imzalamak için biraraya gelmişlerdi. İmza törenine AP'lilerden Ahmet Nusret Tuna, Ali Naili Erdem, Orhan Deniz ve Nizamettin Erkmen,

CGP'lilerden de Emin Paksüt, Orhan Öztrak, Kemal Satır ve Sami Turan katılmışlardı. Aslında, imzalanacak protokol metnini, alt komisyon olarak bu ikinci sırada yer alanlar hazırlamışlardı.

Yarım saatlik iş...

Feyzioğlu, imza törenine girerken, gazetecilere, yarım saatlik bir işleri olduğunu, bundan sonra pro

PROTOKOL GÖRÜŞMELERİ: Herkes yerini buldu...

tokol metninin basına açıklanacağını söylemişti. Ama yarım saat geçtiği halde, kimseden ses çıkmadı. Toplantı devam ediyordu. Aradan bir saat, iki saat geçti, yine ses seda yok. Herhalde içerde bir anlaşmazlık çıkmış olmalıydı. Yarım saatlik iş, iki saat geçtiği halde tamamlanamazsa, bundan başka anlam çıkarmak için pek iyimser olmak gerekirdi. Ve de iki cam bızın bir ipte oynamalarının güçlüğüne bilmemek lâzımdı.

Nihayet saat 18.00'de, yani üç saat sonra kapılar aralandı ve önce dışarıya yoğun bir sigara dumanı bulutu boşaldı. Onu neşeli konuşmalar izledi. Sonunda da kah kahalar arasında gazeteciler, içeriye davet olundular. İki partinin Genel Başkanları ile Naim Talu, kalemlerini hazırlamışlar, imzayı basmak için foto muhabirlerinin ve kameramanların da içeriye girmelerini bekliyorlardı. Nihayet bekledikleri yerine geldikten sonra, hayır duaları ve âmin sesleri arasında «Koalisyon Protokolü»ne ilk imzayı Naim Talu, ikincisini Demirel ve üçüncüsünü de Fevziolu attılar.

Protokol duası

Bu arada, hükümeti kurmakla görevli Talu, gazetecilere şunları söyledi:

«— Kurulacak olan hükümet, altı ay gibi kısa bir devre için vazife başında bulunacaktır. Ancak, devrenin kısa olmasına rağmen memlekete büyük hizmetler yapacağına ve istikbale tüm millet olarak ümitle bakmak için bütün şartların mevcut olduğuna inanmakta-

yım.»

Süleyman Demirel de mesele- nin ikinci aşamasının hükümetin bir an önce kurulması, programının okunması ve bir an önce güvenoyu alıp, programında yazılı işlere koyulması olduğunu belirtti, şöyle devam etti:

«— Biz hükümet kurmaya çalışıyoruz. Bir şey taksim etmeye çalışmıyoruz. Sadece, hükümette muayyen görevleri yapacak üyeler seçilecektir. Bu üyelerin bir kısmı AP'den, bir kısmı CGP'den olacaktır. Bu üyelerin seçimini hükümetin teşkiliyle görevli Sayın Talu, ilgili partilerle istişare ederek tamamlayacak ve Sayın Cumhurbaşkanına arzedecektir. Anayasanın 102. ve 105. maddeleri gereğince fevkalâde titizlikle itina olunmaktadır.»

Protokolün üçüncü imzacısı olarak elbette Fevziolu'nun da söyleyecekleri vardı. Fevziolu, hükümetin ne zaman kurulabileceğine dair bir soruyu cevaplamayı üzerine almıştı, şöyle dedi:

«— Yapılacak işler, temel davalar konusunda bu kadar kısa zamanda anlaşmış olan partilerimizin hükümette görev alacak arkadaşlar konusunda hiçbir problemle karşılaşmayacağından emin olabilirsiniz. Bu konuya şimdiden çözülmüş gözüyle bakabilirsiniz. Şimdi bütün mesele, Sayın Başbakanın. Bakanlar Kurulu listesini Cumhurbaşkanına arzedecek hale getirmesidir. Bunu da en kısa zamanda başaracaklarından eminim.»

Protokolün içyüzü

Bu sunuş konuşmalarından sonra, gazetecilere «Koalisyon Protokolü» dağıtıldı. Protokol şöyle idi:

«İnsan hak ve hürriyetlerine dayalı demokratik düzenin, az milletimiz için vazgeçilmez bir yaşayış tarzı olduğuna inanan, Atatürk'ün en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ellinci yıldönümünde, hür demokratik rejimin, bütün yurttaşlarımıza ve bütün milli kuruluşlarımıza huzur ve güven verecek şekilde işler halle gelmesini amaç bilen, milli, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletini ayakta tutmak için, her türlü aşırı akımlara, yıkıcı faaliyetlere, komünizme ve yoksulluğa karşı cesur ve inançlı mücadeleyi zaruri sayan partilerimiz, seçimlere kadar geçecek süre içinde, aşağıdaki esaslara uygun olarak, Sayın Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Cumhuriyet Senatosu üyesi Naim Talu başkanlığında bir «koalisyon hükümeti» kurmaya karar vermişlerdir.

1 — Kurulacak hükümet, parlamentoda yeterli çoğunluğu temsil eden iki partiye dayanacaktır. Fakat, anlayışı ve tutumu ile bazı zümre ve sınıfların yahut hükümet kuruluşuna katılan siyasi partilerin değil, bütün Türk milleti'nin hizmetinde olacaktır.

2 — Demokratik kurallara göre bir koalisyon şeklinde kurulacak olan bu Cumhuriyet hükümetinin siyasi sorumluluğuna, hükümet kuruluşunu birlikte gerçekleştiren partiler katılmaktadırlar.

Bu protokolda belirtilen hedeflere ulaşılması için, hükümete gerekli desteği tam olarak sağlamayı partilerimiz kabul ve taahhüt ederler.

3 — Milli hakimiyet inancına dayalı devlet anlayışımızın gereği olarak, genel seçimlerin, Anayasa da öngörüldüğü gibi, 14 Ekim 1973 te yapılmasını sağlamak, hükümetin temel hedeflerinden biri olacaktır.

12 Mart öncesinin ve sonrasında olağanüstü şartlarından olağan şartlara doğru adım adım ilerleyen memleketimizin, demokratik rejimin sıhhatli ve verimli şekilde işleyeceği bir ortama ulaşması için seçimlerin zamanında yapılması

Türk Basın Tarihi

B indiğim taksinin şoförüne birgün :
«Siz şoför milleti yok musunuz?» diye takılmış-
tım.

Bıçkın şoför bu sözünden alınmış olacak ki, ba-
na sormuştu :

«Affedersiniz, siz ne iş yaparsınız abi?»

«Gazeteciyim.»

«Bize hiç olmazsa şoför milleti diyorlar abi.. Si-
ze ne diyorlar, biliyor musun?»

«Ne diyorlar?»

«Gazeteci makulesi...»

«Maküle», biliyorsunuz, Arapça «takım» anlamı-
na gelir. Biz, şoförün dilinde «gazeteci takımı»
olmuşuk. İlk Matbuat Nizamnamesi çıkana dek gaze-
terlerde çalışanları hangi esnaf arasına sokacaklarını
bilememişlerdi. Sonunda «matbuat esnafı» diye bir
bölüm açivermişler.

Gazetecilik, geri kalmış ülkelerde hep belâli bir
uğraşın adı olmuştur. Nedense, zoraki muktedirler,
bu meslekten olanları sevmeyiz. Ya kesin kes kulluk
edeceksiniz, ya da karşı korsanız içeri gireceksiniz.
Başlangıcından beri bu böyledir. En ilginç olaylar pi-
rimiz, üstadımız Hüseyin Cahit Beyin başından geç-
miştir. İstiklâl Mahkemeleri kurulduktan sonra, Aliler
Mahkemesi (Ali Çetinkaya, Necip Ali, Kılıç Ali, bir
Ali daha) önüne çıkarılır. Mahkeme Başkanı Ali Çe-
tinkaya, «Siz..» der Hüseyin Cahit Beye, «Tahrir-i sü-
kûn Kanunu çıktıktan sonra hükümeti protesto şeklin-
de siyasi yazı yazmamaya karar verdiğiniz yazmış-
sınız. Bu yazınız İsmet Paşa hükümetini protesto an-
lamındadır ve ağırdır. Memlekette artık özgürlük ve
özellikle söz ve yazı özgürlüğü kalmadığını, siyasi
yazılara veda etmek zorunluğunda kaldığımızı ilan
ettiniz. Bunları niçin yazdınız? Memlekette irtica var-
dı, isyan vardı, kan dökülüyordu. Böyle bir zamanda
niçin sustunuz?»

Ali Çetinkaya'nın görüşü bu... Hadi bakalım, öp
babanın elini.. Hüseyin Cahit Bey şu cevabı verir :

«Tahrir-i sükûn Kanunu çıkarıyor, dediler. Gerek-
liydim. Ben de bunu kabule mecburdum. Sustum. Şimdi
susuşum bir suç oluyor. Susmak hakkım yok mu be-
nim? Yazmakta devam edecek olsaydım, insan hali
bu, bazan bir şey yazarsınız, karşıdakiler ona baş-
ka bir anlam verirler. Bunu önlemek mümkün değil-
dir. Böyle nâzik bir zamanda bâri hiçbir şey yazma-
yayım, Hükümet rahat etsin, dedim. İyi niyetle gaze-
temi siyasal durumdan ayırdım. Bununla hizmet etti-
ğim kanısındayım. Oysa, şimdi bu yüzden sorguya
çekiliyorum. Hata ettiğimi sanıyorum, gazeteyi büsbü-
tün kapamalı imişim.»

Hüseyin Cahit Bey konuşmasına devam eder :

«Engizisyon devrinden sonra, medeni ve hür dün-
yada ve özellikle egemenliğin halka dayandığı bir
demokrasi ve cumhuriyette fikir ve mesleğinden dola-
yı kimse suçlanamaz. Mesleğe, fikre ceza yoktur. Reis
Beyefendi hazretleri, bu, adaletin öyle yüksek bir

kanunudur ki, Anayasa ile yönetilen hür ve uygar
ulusların hepsi bunun önünde boyun eğmeye mecbur-
durlar.»

B unları, Hıfzı Topuz'un yazdığı, Fethi Naci'nin ya-
yınladığı «100 Soruda Türk Basın Tarihi» adlı kitap-
tan alıyorum. Hıfzı Topuz, Avrupa'da gazetecilik dok-
torası yapmış, UNESCO'nun Paris'te «basın ve haber
ajanslarının gelişmesi ve gazetecilik eğitimi» prog-
ramlarını yönetmektedir. Uzun süredir bir basın tari-
hi üzerinde çalıştığını biliyordum. Şimâi bu çalışmal-
arın meyvesi «Türk Basın Tarihi» ile verilmiştir.

Kitabın ilk bölümleri, Tanzimattan Cumhuriyete
kadar olanı, aşağı yukarı bilinen dokümanlardan ya-
rarlanılarak yazılmıştır. Hıfzı Topuz, DP iktidarı dö-
nemini gazeteci olarak yaşadığı için bu dönemi daha
geniş tutmuştur.

H üseyin Cahit Beyle başladık. Ona ait bir hikâyeyi
daha anlatayım. Hüseyin Cahit Bey, Çorum'dan
döner. Gazetecilik yapamaz. Kitap yayınları ile meş-
gul olur. Bu sırada iktidar partisini tutan gazetelerden
biri durmadan okuyucu yitirmekte ve tirajı düşmekte-
dir. Gazetenin sahibi düşünür taşınır, üstada yazdırır-
sa okuyucu kazanacağını hesaplar. Devrin İçişleri Ba-
kanı Şükrü Kaya'ya gider. Hoşbeşten sonra, Şükrü
Kaya'ya konuyu açar.

«Beyefendi..» der. «Biliyorsunuz, bizim gazete son
günlerde partimizi tuttuğu için satılmıyor. Bir hamle
yapmak istiyorum.»

«Ne düşünüyorsunuz?»

Kem küm ettikten sonra:

«İzin verirsiniz..» der, «Hüseyin Cahit Beye yaz-
dırmak istiyorum. Bilmem, bir sakınca görüyor mu-
sunuz?»

Kırk yılın Şükrü Kaya'sı:

«Bizce hiç bir sakınca yok.» der.

Patron memnundur. Ellerini uğuşturur:

«Allah ömürler versin Beyefendi.»

«Yalnız...» der Şükrü Kaya, «bir mesele var. Hü-
seyin Cahit Bey bizi öğerse gazete gene satılmaz. O
zaman gazeteyi sen kapatmak zorunda kalırsın.»

«Hep öğecek değil tabii...»

«Haa, b zaman mesele değişir. Bize sögecek
olursa, bu sefer de gazeteyi ben kapatmak zorunda
kalırım.»

Bütün bunlar, geçmiş anıları... Basınımız, bir
yetkilinin ağzından çıkan bir cümle ile kapatılma du-
rumlarını çok geçirmiştir. Demokratik bir düzene gir-
diğimizden bu yana bir cümle ile kapatılma tehlikele-
rini atlattık. Artık kanunlar var, mahkemeler var. Bir
daha o günlere dönmiyeceğimizi sanıyorum. Bilmiyor-
um, bu sanımda ve kanımda yanılıyor muyum, ya-
nılmıyor muyum? Orasını örneklere bakarak siz ka-
rarlaştırın.

Mehmed Kemal

kesin bir zarurettir. Bu Anayasa emrinin yerine getirilmesi konusunda bütün siyasi partilerin ve bütün milli kuruluşların görüş birliği içinde bulunmaları, Türk demokrasisinin geleceği bakımından büyük bir teminat teşkil etmektedir.

Partilerimiz, evvelce 1973 yılına ertelenmiş bulunan mahalli seçimlerin de genel seçimleri takiben ve mutlaka bu yıl içinde yapılması hususunda kararlıdır.

4 — Anarşinin önlenmesi ve kanun hakimiyetinin sağlanması ve Anayasanın öngördüğü reformların Atatürk'çü çizgide gerçekleştirilmesi amaçlarına yönelmiş olan başlıca tasarıların seçimlerden önce kanunlaşması, önümüzdeki aylarda, hükümet ve parlamento faaliyetlerinin mihverini teşkil edecektir. Bu amaçla :

- a) Toprak ve Tarım Reformu Tasarısı,
- b) Üniversite Reformu Tasarısı,
- c) Temel Eğitim Reformu Tasarısı,
- d) Maden Reformu Tasarısı,
- e) Devlet Güvenlik Mahkemesinin kurulması ile ilgili tasarı kanunlaştırılacak,
- f) Partiler kanununda gerekli değişiklikler yapılacak,
- g) Seçim kanunu hükümlerinde genel şikâyet konusu olan aksaklıklar giderilecektir,
- h) Anayasa yeni hükümlerin gereği olarak belli bir süre içinde yapılması lüzumlu olan diğer kanun değişiklikleri tamamlanacaktır.

5 — Millet hayatında, değişen şartlara ve belirecek ihtiyaçlara göre her alanda yeni ıslahata, yeni ekonomik ve sosyal tedbirlere lüzum hasıl olacağını kabul eden partilerimiz, gerçekçi bir anlayışla, seçimlerden önceki kısa çalışma döneminde eldeki başlıca tasarıları mümkün olan süratle sonuçlandırmak için, yoğun bir parlamento çalışması yapılmasında mutabıktır.

6 — Son iki yılda, hükümetlerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmaları sonucunda, devletimizi daha güçlü hale getirmek ve hür düzeni yok olma tehlikesinden korumak amacıyla yapılan bazı Anayasa değişiklikleri,

Parlâmentonun daha verimli ve daha hızlı çalışmasını kolayla-

Belgelerle Naim Talû

Adettir, yeni bir hükümet kuruldu mu, başta başbakan olmak üzere, bakanların kimlikleri, biyografileri uzun uzadıya yazılır, bakan hanımlarıyla röportajlar yapılır. Bu suretle de kamuoyu, yeni hükümet üyeleri hakkında yeterli bilgiye sahip olur.

Biz de 'bu âdete uyalım ve Başbakan hakkında bilgi verelim. Başbakan tanınınca, kabine de tanınmış olacaktır.

Başbakan Naim Talû aslında, eski çalışmalarından dolayı TOPLUM okurlarınca çok iyi tanınır. Ama yine de hatırlatmakta yarar var.

13 Ekim 1972 tarihli TOPLUM'dan aynen alıyoruz :

«Manisa, Saruhan ve Söke yörelerinde, tarlaların ortasında pamuk balyaları yakıldı. Ziraat Odaları Başkanları seslerini yükselttiler ve «Türk çiftçisi aleyhine karar alan, onu refaha ulaştıracak kararlara engel olan kişi hâlâ Bakan olarak kalmamalı» dediler.

Ve Ticaret Bakanı Naim Talû, «İstemeyen Adam» ilân edildi.

Manisa'da pamuk üreticileri, ellerinde pankartlarla, Sultan Camii alanından yürüyüşe geçtiler. Bu 12 Mart 1971'den bu yana, ilk «üretici yürüyüşü» idi. Pankartlarda şu cümleler göze çarpıyordu : «Bu millete hizmet eden, onun efendisidir.» «Çiftçilik de meslektir, kazançsız meslek olur mu?», «350 kuruş pamuk, 315 kuruş gübre», «Çekirdek 85 kuruş, küspe 135 kuruş», «Maliyet 398 kuruş, satış 350 kuruş.» Yürüyüşe katılan bir çiftçi, taban fiyatlarının yetersizliğinden yakınıyor, «Pamuk bize 4 liraya maloluyor, oysa taban fiyat 350 kuruş» diyordu.

CHP Manisa milletvekili Veli Bakırlı, Meclis'te Naim Talû'ya, «Sen bir sosyete çocuğusun» diye bağırdı.

Bütün bunlar, geçtiğimiz son günlerin önemli kıpırtıları olarak değerlendirildi.

Tarım kesiminde kullanılan her türlü maddenin —gübre, tohumluk, tarımsal girdiler, küçük üreticinin temel ihtiyaç maddeleri— fiyatları, her geçen gün artıyordu. Tarımsal ürünlerin maliyetleri, bu artışlara bağlı olarak yükseliyor, ancak, Ticaret Bakanı Naim Talû, «taban fiyatlarına zam yok» diye diretiyordu. Küçük üretici, bir kilo pamuğu yetiştirmek için harcaması gereken paranın 175-180 kuruştan 200 kuruşa kadar çıktığını ve hattâ 200 kuruşu da aştığını söylüyordu. Kooperatiflere satış yapıldığı ve taban fiyatlarının da durumu gözönünde bulundurulduğu takdirde, üreticinin, kilo başına net kârı 10 kuruşu geçmiyordu. Ayrıca bu yıl, dünya piyasasında pamuk fiyatlarının düşüklüğü ve alışlarda taban fiyatlarının

tırmak için yapılan yeni içtüzük, Adli konularla ilgili reform kanunları,

Petrol konusunun, milli menfaatlere daha uygun şekilde düzenlenmesine imkân veren Petrol Re-

formu Kanunu,

Toprak ve Tarım Reformu için ön hazırlıkların yapılmasına imkân vermiş olan Toprak ve Tarım Reformu Öntedbirler Kanunu, Esnaf ve sanatkârlarımızı sos-

ya da iktidarın asıl sahipleri

altına düşülmesi, herşeyden önce, üreticiyi büyük güçlüklerle karşı karşıya getirmişti. Ne var ki, Ticaret Bakanı Naim Talû'ya dert anlatmak mümkün değildi. Naim Talû, Nuh diyor peygamber demiyor, «İstifa ederim!» tehdidini savuruyordu. O böyle derken, İstanbul sosyetesinin kodamanlarını teşkil eden büyük sanayi ve ticaret erbabı da zevkle viskisini yudumuyor, Hükümete sunmak üzere hazırladığı muhtıradan, taban fiyatlarının «politika dışı» bir organ tarafından tesbit edilmesini istiyordu. Sanayi ve ticaret erbabı Hükümetten, destekleme alımlarında ve fiyat himayetlerinde, enflasyonist eğilimlere yol açacak uygulamalardan dikkatle sakınmasını diliyordu. Bakan da onların bu dileklerini yerine getirebilmek için elinden geleni esirgemiyordu!

Naim Talû, CHP milletvekili Veli Bakırlı'nın dediği gibi, bir «sosyete çocuğu» değildi ama, büyük sanayi ve ticaret burjuvazisinin akıllı bir kollayıcısı olduğundan kimsenin şüphesi yoktu. Nitekim, sanayi çevrelerinin temsilcisi Ertuğrul Soysal, haftanın başında, bu çevrelerin sözcüsü durumundaki «İtibarlı» bir günlük gazetede, Melen hükümetine yöneltilen eleştirilere karşı hızlı bir Melenist savunmaya girişmek gereğini duydu. Soysal şöyle diyordu:

«Bir hükümet ki, «birakınız, Türkiye'yi 12 Mart öncesine sürükleyecek açıkları kapatayım, reformları yapayım, ekonomiyi düzene kavuşturup işi sahibine teslim edeyim, diyor; (biz), daha seçime bir yıl kala, Türkiye'yi çıkmazlar ülkesinin ortamına itmek istiyoruz.»

TOPLUM'un baskıya hazırlandığı çarşamba günü (11 Ekim 1972) ise Ankara Radyosu, 13 haberlerinde, İzmir Sanayi Odası Başkanı Şinasi Ertan'ın, Talû'yu övdüğü ve gensoruya karşı çıktığı haberini veriyordu.

Manisa milletvekili Ok, Ege gibi bir yerde üreticinin, ürününü borçları ile değiştirmeye hazır olduğunu, köylülerin büyük bir sıkıntı içinde bulduklarını; bu manzara ortada dururken, Atatürkçü bir hükümetten söz açmanın mümkün olamayacağını belirtti; «Halkın ıstırabına tercüman olmamız gerekiyor» dedi. Ve son dinlenme tatilinde, Ege bölgesindeki gezilerinden örnekler verdi. Buna göre, Manisa'da, sekiz pamukçu bölgede, Ağustos ayında, 1 kilo pamuğun maliyet fiyatı 350 - 470 kuruş arasındaydı. Alınan kredinin, faizi dahil edilmeden Bayındır'da bu fiyat 365, Bakırçay'da 364 kuruştü. Aydın'da kredi faizi dahil. 418 ile 464 kuruş arasındaydı. Maliyet fiyatı, taban fiyatının üze-

rine çıkmıştı. Ayçiçeği, buğday ve şeker pancarı, maliyetin altındaydı. Hükümet, maliyeti etkileyen unsurları düşürmeyi istememişti. 1971 fiyatlarına göre, 1972 fiyatlarında artış oranı ise, Ok'a göre şöyleydi:

Tarım işçilerinin ücretlerinde yüzde 22.8'lik bir artış olmuştu. Bu artış, taşıma araçlarında yüzde 45'ti Tarım araçlarında yüzde 37, suni gübrede yüzde 75,7 akaryakıtta ise yüzde 7.3 ile 7.6 idi. Madeni yağda yüzde 36, yedek parçada 39.2, tohumlukta yüzde 20 olan artışlar, sulamada yüzde 300'ü bumuştu.

Bunun yanı sıra, toptan eşya fiyatları, 1963'e göre, yüzde 69 artmıştı. Tarım ürünleri ise yerinde sayıyor gibiydi. Pamuk ihracatçılarının yüzde 5 vergi iadesi, bu eylül ayında açıklanmış; böylece, pamuk ihracından elde edilen 2 milyar 470 milyon liralık gelirden ihracatçılara verilen vergi iadesi 123 milyon 500 bin lira olmuştu. Bu miktardan, küçük çiftçinin eline geçen ise sifira sifirdan ibaretti. Zira pamuk üreticinin elinden çıktıktan sonradır ki, Naim Talû, vergi iadesinden ihracatçıyı haberdar etmişti. Böylece, 114 ihracatçı, pastanın büyüğünü yemeğe; üreticiler ise, soğanın cücüğü ile yetinmeğe devam ediyorlardı!

Eğer Hükümet, tarım girdilerini ucuzlaştırsaydı, taban fiyatlarını arttırmaya lüzum yoktu. Oysa bugünkü durumda çiftçi, kendisini sahipsiz görüyordu. Bu hale gelmiş Parlatmentonun demokratik rejimini kurtarmasının kuşkusuz, Ok'u endişelendiriyordu. CHP, halka sahip çıktığını göstermeliydi. Bir memleketin köylü ve çiftçi çoğunluğu «devlet tapularımızı alsın, yeter ki bizlere baksın» düşünce ortamına gelirse, böyle bir ortamda, aşırı ideolojilerin hakkından ne cop, ne de süngü gelebilirdi. Almanya kapılarının açılması halinde, Türkiye'de, sadece ihtiyarlarla çocuklar ve küçük bir mutlu azınlık kalacaktı.»

Mustafa Ok, Meclisteki konuşmasında da şöyle diyordu: «Örgütlenmiş ticaret ve sanayi çevrelerinin güçlü kişilerinin yukarıya aldığımız konuşmaları dikkatle tetkik edilirse, kullandıkları kelimeler bu çevrenin, Sayın Naim Talû için daha üst derecede bir görev düşündükleri intibasını verir niteliktedir. (CHP sıralarından alkışlar) Bekleyelim, zaman gösterecektir. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 16.10. 1972).»

İşte Naim Talû...

Beş ay önce söylenen bu sözlerin kahramanı, bu günün Hükümet Başkanıdır.

Türkiye'de iktidarın asıl sahibinin hangi çevreler olduğunu hâlâ görmezlikten gelecekler çıkabilir mi acaba?...

yal güvenliğe kavuşturmak için hazırlanan kanun.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı,

Anarşiye ve yıkıcı faaliyetlere karşı daha etkili mücadele imkân-

ları veren ve idari reform niteliğinde olan kanunlar,

Personel reformunun aksaklıklarını düzeltmek amacıyla güden mevzuat,

Millî Savunma gücümüzü artır-

ma amacını güden çeşitli kanunlar,

Kabul edilmiş olduğuna göre, yukarıda belirtilmiş olan işlerin de yapılmasıyla, Türkiye'nin önemli sorunları çözüm yoluna girmiş

PROTOKOL

Talû protokolünde şöyle deniliyor :

«Hükümet, pahalılık, işsizlik ve yoksullukla da, komünizmle de mücadeleye önem verecektir.»

Turhan Feyzioğlu kokan bu cümle bize bir fıkra hatırlattı:

Seksenlik bir adam, genç bir kadınla evlenmek ister. Niyetini dostlarından birine açar. Dostu,

— Peki ama, der, bu yaştan sonra evlenmekten amacın nedir?

— Biliyorsun dostum; bir oğlum vardı, o da ölüp gitti. Ocağim sönmesin diye bir evlat istiyorum da onun için evleneceğim.

Dostu, bir süre düşündükten sonra,

— Sen bu sevdadan vazgeç, der.

— Niye?

— Alacağın kadın çok namusludur, haberin olsun!

Protokolü kaleme alanlara deriz ki :

— Bu işlerin altından kalkmak öyle kolay değildir! Ha beriniz ola!

ve huzur ortamının doğması için Türkiye Büyük Millet Meclisi kendisine düşen görevleri yerine getirmiş bulunacaktır.

7 — Partilerimiz, kurulacak koalisyon hükümeti tarafından, iktisadi hayatımıza daha fazla canlılık kazandırmak, ziraat mahsullerini değerlendirerek, köylü yurttaşlarımızın gelirini artırmak, özellikle işçi, küçük esnaf ve sanatkarlar gibi dar gelirli zümrelerin geçim şartlarını iyileştirmek amacıyla, mümkün olan her tedbirin alınması hususunda mutabıktırlar.

Hükümet, pahalılık, işsizlik ve yoksullukla da, komünizmle de mücadeleye önem verecektir.

Plânlı ve istikrarlı iktisadi kalkınma ile sosyal adaleti ve sosyal güvenliği birlikte gerçekleştirme anlayışı ve dengeli bir karma ekonomi görüşü içinde çalışacak olan hükümet, her konuda yapıcı ve

memleketçi bir politikanın izleyicisi olacaktır.

8 — Koalisyon hükümeti, Türkiye'nin Sıkıyönetimsiz ve huzur ve güven içinde yaşayabilmesi için gerekli idari tedbirleri bir an önce tamamlamaya gayret edecektir.

9 — Cumhuriyet hükümetlerinin barışçı millî dış politikasının izlenmesine, millî menfaatlerimiz titizlikle korunarak, devam edilecektir.

10 Hükümetin, devamlı ve istikrarlı bir parlamento desteği ile ahenkli ve verimli bir çalışma yapabilmesi ve hükümet programının aksamadan uygulanabilmesi için, partilerimiz ortak bir çaba göstereceklerdir.

Bu protokolde yer alan hususların gerçekleştirilmesi için, parlamento gruplarımız arasında ahenkli işbirliğini kolaylaştırmak üzere gereken hallerde, partilerarası bir Kordinasyon Komitesi görevlendirilecektir.»

AP ve CGP Ortak Grupları, ertesi gün toplanarak «Koalisyon Protokolü»nü benimsediklerini açıklarlarken, hükümeti kurmakla görevli Naim Talû da her iki hükümetten aldığı Bakan adayları üzerinde çalışmaya ve bunlarla istişarelere başlamış bulunuyordu.

CHP

Eleştirinin zaferi

Cumhurbaşkanı seçiminden bu yana ve hele iki büyük partinin, CHP ile AP'nin, bir koalisyon hükümeti kurma eğiliminde bulduklarının anlaşıldığı sıralarda; parti bünyesinden, aydın çevrelerden ve olanak kapılarını aralık tutabilecek için her türlü oluşumu akışlarla karşılamayı değişmez ilke olarak benimsemiş bulunanların dışında kalan basından gelen içten ve tutarlı eleştiriler, özellikle CHP yetkili çevrelerinde nihayet etkisini göstermiş ve böylece kurulmuş bir yeni tuzak işlemez duruma düşmüştü.

Çünkü, bu eleştirilerin en çok etkilediği sanılan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, artık «Mülkiye cuntası»nın telkinlerini de bir yana bırakmak suretiyle, kurulmak istenen CHP-AP Koalisyon

Hükümeti için AP Genel Başkanı Demirel'e öylesine ağır koşullar ileri sürmüştü ki, bu takdirde kurulabilecek bir hükümete «CHP'nin görüşünde ve ağırlığında bir koalisyon hükümeti» damgası kolaylıkla vurulabilirdi.

Tencere ve kapak

Demirel, Ecevit'ten böyle bir çıkış beklemiyor, Cumhurbaşkanı seçiminde olduğu gibi, can—ciğer kuzu sarması olacaklarını sanıyordu. Bununla beraber, kulağına kar suyu kaçmamış da değildi. Özellikle AP-CGP koalisyonunu, kabineye girme şansı daha çok olduğu için tercih eden AP'liler, Demirel'e, CHP'nin büyük bir kanadının AP ile ortak bir hükümet kurulması konusunda ters görüşler taşıdıklarını iletmişler, o da, her ihtimale karşı, CHP lideriyle görüşmeden önce, CGP Parti Divanı Başkanı

Dr. Kemal Satır'la konuşarak nabız yoklamıştı, CGP, bir hükümete ortak olabilmek için dünden razıydı! O parti için önemli olan, sadece bir hükümetin içinde yer alabilmektir. Üstelik ağır sayılabilecek hiçbir koşul da ileri sürmüyordu.

Oysa Ecevit, ilk koşul olarak, kurulacak hükümetin başkanlığına Demirel'in gelmesini, eğer Demirel bunu kabul etmezse AP için başbakan aranmasını, bu da olmadığı takdirde Parlamento dışından bir kınışın kontenjan senatörlüğü mekanizması işletilmek suretiyle parlamenter yapılması ve başbakanlığa atanmasını istiyordu. CHP Genel Başkanının koşulları

SULEYMAN DEMİREL
«AP'de başbakan adayı yok»

ECEVİT GAZETECİLERLE: «Talû'ya kesin olarak hayır!..»

bu kadarla da bitmiyordu. Bu nitelikte bir başbakan bulunduğu takdirde, kurulacak hükümetin izleyeceği politika, iki partinin görüşlerini de kapsayabilecek bir biçimde tesbit edilmeli, ayrıca, seçimlere kadar hangi işlerin gerçekleştirileceği bir protokola bağlanmalıydı.

Bu demekti ki, CHP, AP ile bir koalisyon hükümetine yanaşmıyordu. Eğer Ecevit, Demirel'le olumlu bir sonuca varmak için görüşmeyi aklına koymuş olsaydı, herhalde, koşulları bu kadar ağır ve sınırlı tutmazdı. Bu durum, bir bakıma, son haftalarda yapılan eleştirilerin bir zaferi anlamına geldiği kadar, artık CHP bünyesindeki «Mülkiye cuntası»nın da her isteginin yerine getirilmiyeceğinin bir işareti sayılabilir.

Kaçak güreşen AP

Ecevit, Demirel'e Millet Meclisi'ndeki sandalya dağılımının hesabını yaparak, AP'nin tek başına hükümet kurmasının da mümkün olduğunu söylüyor, şöyle diyor:

«— Millet Meclisi'nde 226 üyeniz var. Ötekî partilerin ve bağımsızların sayısı ise toplam 210 ediyor. Bunlardan hiçbirinin AP hükümetine oy veremeyeceği düşünülse bile, 226 oyla pekâlâ güven alabilirsiniz. Biz de böyle bir hükümetin düşürülmesi çalışmalarına katılmıyacağımıza göre, Millet Meclisi sizi düşürmek için 226 oyu bulamaz. Seçimlere böylece gidebilirsiniz.»

Demirel ise kendisinin başkanlığının sözkonusu olamayacağını, kendisi olmayınca AP'den baş-

ka birinin de başbakan olamayacağını söylüyor ve Parlamento için de başbakan olabilecek nitelikte bağımsız parlamenter bulunduğuna göre, kontenjan senatörlüğü mekanizmasının işletilmesine de gerek bulunmadığını ileri sürüyordu.

AP Genel Başkanı, hükümetin güçlü olmasını istediğini, partisinin istenen güçte bir hükümet kuracak sayıya sahip bulunmadığını bildiriyor ve şu hesabı yapıyordu:

«— AP'nin durumunu ben herkesten iyi bilirim, 3 milletvekilimiz devamlı hasta, 4 milletvekilini hay siyet divanına verdik, Sabit Osman Avcı Meclis Başkanı olduğu için oy kullanamıyor. Bu durumda, en az 8 eksikimiz var. 218 üye ile mi hükümet edeceğiz?»

Demirel bu açıklamayı yaptıktan sonra, baklayı ağzından çıkarmış.

«— Ben, bağımsız başbakan olarak Naim Talû'yu düşünüyorum. Cumhurbaşkanına da bundan bahsettim. Her hangi bir tepki gelmedi» demişti.

Bunun üzerine Ecevit,

«— Şu halde biz, kurulacak hükümette yokuz» diyerek ayağa kalkmış, Demirel de kendisine, yine ilerdeki ihtimalleri hesaplayarak,

«— Bülent bey, siz yine de kapıları tamamen kapatmayın. Belki ileride yine görüşmemiz gerekecek.» karşılığını vermişti.

Durum muhakemesi

Demirel, yanından Ecevit ayrıldıktan sonra kısa bir «durum muhakemesi» yaptı. CHP'nin ko-

şulları çok ağırdı. Oysa CGP, AP ile ortak hükümet kurmaya can atıyordu. Bu takdirde neden eli ateşe sokmalı ve AP—CHP koalisyonunda ısrar etmeliydi?

Kararını hemen verdi ve CGP Genel Başkanı Feyzioğlu'yu, görüşmek üzere, odasına davet etti. Feyzioğlu zaten bunu bekliyordu, hemen davete icabet etti. Ve yarım saat kadar ilk görüşmeden sonra, gazetecilere şöyle dedi:

«— Sayın Demirel'le anlaşmış bulunuyoruz. Bir AP—CGP koalisyon hükümetini gerçekleştirmek için hemen çalışmalara başlayacağız.»

CHP'de hava

O sırada CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit de Parti Meclisi üyelerine olup bitenler hakkında bilgi veriyordu. Parti Meclisi, Genel Başkanının tutumunu oybirliği ile onayladıktan sonra, vardığı sonucu bir bildiri ile kamuoyuna açıklamıştı. Bildiride şöyle deniliyordu:

«Kurulacak hükümetin iki ortağından biri olacağı anlaşılan AP, Millet Meclisi'nde çoğunluğa sahip olduğuna göre, hükümet başkanının bu partiden olması, demokrasi kurallarına ve partilere dayanan hükümet ilkesine daha uygun düşerdi. Çoğunluk partisinin böyle bir hak üzerinde durmaması veya duramaması gerek demokrasi bakımından, gerek hükümet etkinliği bakımından eksiktir. Bunu hatırlatmakla, bir başka par-

Günümüzde
KİTAPLAR
aylık kitap dergisi

X

ÇIKTI

X

Yöneten: Tarık Dursun Kİ,

X

Her türlü haberleşme: İstiklâl Caddesi, Tokatlıyan Pasajı
24, Kurul Kitabevi, İstanbul

Macit Cevat

VIETNAM GEÇİDİ
(Belgesel roman)

Ararat Yayınevi, İstanbul.
648 sayfa, 25 Lira.

tinin içişlerine karışmış olmuyoruz, kendi demokratik ve etkin hükümet anlayışımızı belirtmiş oluyoruz.

CHP şimdi, siyasal, sosyal ve ekonomik anlayışları bir doğrultuda bulunan iki partinin, gene aynı doğrultuda bir kimse başkanlığında hükümet kurmayı kararlaştırmalarını çok doğal saymaktadır. Gerçi sosyal sorunları ağır basan bir toplumda böyle bir tutucu koalisyonun kaygı duyanlar olabilir; fakat, seçimlerde halkımızın CHP'ye katacağı güçle Parlamento içi dengeyi halka daha yakın duruma geleceğine inanıyoruz. Sağ koalisyonun kurulması da ancak o zaman güçleşmiş olacaktır.

Daha 1971 sonunda Ticaret Bakanlığı olarak siyasete girerken Sayın Naim Talu'nun büyük sermaye çevrelerine hizmet etmek ve güven vermek amacıyla bu göreve getirildiği, zamanın Başbakanı tarafından açıkça belirtilmişti.

Bir devlet adamının, bir yandan makul ölçüler içinde, iş çevrelerine güven vermekle beraber, bir yandan da halka yararlı olması gerekirken, Sayın Talu, halka yararlı olmamıştır.

Sayın Naim Talu, kendi Ticaret Bakanlığı sırasında, aşırı ölçülere varan fiyat yükselişlerinin yükünü, başta köylü, esnaf olmak üzere dar ve orta gelirli halk topluluklarına çektirme ve halkın satın alma gücü hızla düştüğü halde, büyük sermaye çevrelerinin aşırı kâr oranlarını yüksek düzeylerde tutabilmenin öncülüğünü yapmış

Sen de gel!

Az gittiler, uz gittiler, dere - tepe düz gittiler, bir de arkalarına baktılar ki, bir arpa boyu yol gitmişler.

Bunlarınki bir arpa boyu da olmadı.

TOPLUM'u bir yerde bıraktılar, döndüler, dolaştılar, olaylar onları yine TOPLUM'un sabit kaldığı, sökülmediği yere getirdi.

Olayların zoru ile oldu diye kimse inatlaşmamalı. Herkes kendiliğinden geldiğine, kendini inandırmalı.

Bunu yapmayanlara, yapamayanlara da, bütün demokratik sol, Mevlâna büyüklüğüyle,

— SEN DE GEL!.. demeli.

Birleşmiş cephe karşısında ancak böyle toplanarak, güçlenilebilir.

ğı düzen değişikliği ile sağlanacaktır.

Sayın Talu, büyük sermaye çevrelerine en büyük hizmetini, son zamanlarda, esnafı ezecek, hatâta geniş ölçüde yok edecek bir tutum izleyerek gerçekleştirme yoluna girmiştir. Büyük sermaye çevrelerine devletçe akıl almaz destekler ve ayrıcalıklar sağlanarak büyük mağazalar kurdurma planı, Sayın Talu'nun Ticaret Bakanlığında devlet politikası haline getirilmiştir. Şimdi, Başbakan olarak da ha kolaylıkla uygulama olanağını bulacağı bu planla Sayın Talu'nun köylüye indirdiğinden de daha büyük bir darbeyi esnafa indirmesinden ve özel girişimi ancak en varlıklı zümrenin tekeline bırakmasından ciddi olarak kaygı duymaktayız. Böyle bir politikanın ardındaki zihniyet, hiç kuşkusuz, işçilere ve başka dar gelirliye de büyük sıkıntılar getirecektir.»

Görünen tehlike

Bildiri, bundan sonra, ufuktaki tehlikeye dikkatleri çekiyor ve şöyle son buluyordu :

«Bu tehlikeye karşı CHP uyandı bulunacak, halk yararına muhalefet görevini yapacaktır. CHP 'reform' aldatmacalarının içyüzünü açıklamaya da devam edecektir.

Aynı zamanda CHP, partilere dayalı karma hükümet kuruluşu ile demokrasinin biçimsel unsurları bir ölçüde gerçekleştirip, demokratik hak ve özgürlüklere yeni kısıntılar getirilerek demokrasi için yıkılması yolundaki girişimler sürdürülecek olursa, böyle girişimlere de bütün gücüyle karşı çıkacaktır.

Yeni hükümet döneminde, CHP'nin muhalefeti, halkın insanca yaşama hakkını korumak ve demokratik hak ve özgürlüklerini savunarak, gerçek anlamıyla demokrasiyi kurtarma amacına yönelmektedir.

CHP, bu muhalefet görevini, demokratik rejimin bir an önce esenliğe çıkmasını isteyen bir partinin sorumluluk anlayışı ve ölçüsü içinde yerine getirecektir.»

CHP PARTİ MECLİSİ: Ana Muhalefet Partisinin kararı...

Nettin gençliğini?

Cemalettin Ünlü

Zaman zaman şiire kaçırım... Severim şiiri... Alır götürür beni günün yorgunluğundan, gü-rültüsünden. Belleğim şiirler doludur. Gün olur; kitaplar, antolojiler deviririm; gün olur belleğimden dizi dizi şiirler dökülür, bağıra ça-ğıra okurum...

Türk şairlerinden de olur bu şiirler, başka ülkelerin şairlerin-den de... Fransız Edebiyatı denin-ce simgeci şairler gelir aklına.. Simgeci şairler denince Paul Ver-lain'i anırım... Severim çoğu za-man Verlain'i.

Çoğumuzun bildiği bir şiirdir bu... Öyküsünü hep biliriz. Hapis-te yazmış bu şiirini Verlain.. Dü-şünüyor gökyüzünü, ağaçları:

«Gök öyle mavi, öyle durgun
Damların üzerinde!
Yeşil bir dal sallanadursun,
Damların üzerinde.»

Ve hapisteki şair işte böyle dertleniyor... Soruyor kendi kendi-ne, «ne yaptın gençliğini?» diyerek-ten:

«Ey sen ki durmadan ağlarsın
Döversin dizini;
Gel söyle bakalım ne yaptın,
Nettin gençliğini?..»

Gün olmuş, bu soruyu insan-lar kendi kendilerine sormuşlar-dır hep.. Gün olmuş, toplumlar, uluslar sormuşlardır bu soruyu kendi kendilerine, birbirlerine...

« Gel söyle bakalım, ne yaptın,
Nettin gençliğini?...»

Şiirler çoğu zaman çağışın-lar getirir bize... Ve yine şiirler uğuldarken kulaklarımızda bir çağ-rışım zincirini serer gözlerimizin önüne :

**Gel söyle bakalım, ne yaptın,
Nettin gençliğini?..**

Böyle çoğu kez şiirlerin, mıs-raların arasında yaşamaya çalışır-ken çevrilir radyonun düğmesi.. Şarkılar da girer işin içine.. Daha sonra günlük yaşam zincirinden haberler dökülür birer ikişer.. «.. 1946 doğumlu, filandan doğma, falan fakülte öğrencisi, 1947 do-ğumlu, falan falandan doğma, fil-an fakülte öğrencisi...» Sayar, sa-yar durur adlarını gençlerin radyo-lar, televizyonlar...

Ve yine şiirler karışır işin içi-ne... Oyar şakaklarımızı Verlain'in mısraları :

«.. Gel söyle bakalım ne yaptın,
Nettin gençliğini?...»

Gelecek kuşaklar soracak, bin kez soracak bize bu soruyu!. «Ne yaptınız gençlerinizi? Ne yaptınız gençlerinizi?...» Şimdi onlar mı yargılanıyor!... Yarın tümnden hepi-miz yargılanacağız tarih önünde.. Neden böyle oldu?... Neden böyle olduk?... Daha yakın geçmişin olayları dipdiri duruyor belleğimiz de.

22 Mart 1968... Paris'in Nan-terre'deki fakültelerinin birinde ilk sıkılan yumruklara «Antiemp-eryalist» deniliyordu..

29 Mart'ta bunların yüzüne ka kapıldı fakülte... Nisanı huzursuz geçirdiler... Donuktular, buruktu-lar.. Mayıs'ın ilk günleri çatışmalı geçti. Ve fakat, 6 Mayıs 1968 gece-si Etoile Alanında elli bin kişiydi-

ler.. «Sokağa söz hakkı» verilmiş-ti...

Olaylar dalga dalga dünyaya yayıldı. Bütün üniversitelerde dil-lendi bu sıkıntı.

Bütün dünya gençliği asırlık bencilliğe baş kaldırıyordu.

Bizde de başladı... Aynen on-lar gibi... Sorunları hep benziyor-du birbirine...

Herkes bir şeyler söyledi... Herkes bir şeyler yazdı...

Beş yıl geçti aradan. Neler ne-ler olmadı... Bunların yazılması, bunların kâğıtlara, kitaplara dökül-mesi çok erken daha.. Hattâ bugü-nün koşulları olanak tanımıyor bu-na... Fakat almamızda keder çizgi-leri, kulağımızda ajans haberleri eksilmiyor. Ve yeniden tekrarhyo-ruz Verlain'in dizelerini :

«Gel söyle bakalım ne yaptın
Nettin gençliğini?...»

Bu dize bizi yakın bir ülkeye götürüyor. Tarihin, yakın geçmişin sayfaları ibretle sıralanıyor gözle-rimizin önüne...

Sirasında nasıl şartlandırılıyor gençlik.. Ya da, nasıl bir özenle eğiliniyor gençlik üzerine; ve nasıl demokratik bir duygululukla yarı-nın yetişkinlerini hazırlıyorlar... Bunun en sivri örneklerini Fede-ral Almanya vermektedir...

Sturm Abteilung!.. Firtına bir-likleri... Eski yüzbaşı Ernst Roehm'un ünlü S.A.'ları bunlar. İlk önce onlar da, jimnastik ve spor kolu adı altında örgütlenmeye başlıyor Hitler'in partisinde... Yok, yok!...

AVRUPA'DA GENÇLERİN GOSTERİSİ: Sonra ne oldu?

Burada, Hitler'in Nasyonal Sosyalizminin öyküsünü serecek değilim ortaya... Okumak isteyen, merak eden alır okur kitapları. Bu konuda o kadar çok kitap var ki ülkemizde.. Kitapçı vitrinleri, kitapçı sergileri bunlarla dolu. SA'lar, SS ler ve sonrakiler konumuz dışındadır. Biz ondan sonrakilerine şöyle bir göz atalım...

1969'da Berlin'de...

1969'un Mart'ında Berlin'deyiz.. Konumuz, Türk işçileri. Tiergar den Jürili Asliye Ceza Mahkemesin de bir Türk işçisi yargılanıyor.. Bu dâvayı dinliyeceğiz..

Konuyu daha yakından izliye bilmelim diye özel yerlere oturuyor lar bizi, mahkeme salonunda...

Yooooook... İtiraz ediliyor. Fotoğraf çekmek yok.. Ad, ad yazmak yok.. Kocaman mahkeme salonunda yargıçlardan başka görevliler de var!... İtiraz, onlardan... Olayda sanık olarak dört Alman gençci de var. Ve gençler yirmibirlerini doldurmadıkları için gençlik örgütü görevlileri de duruşmaya katılmışlar. Sanık gençler yalnız değil... Bir yığın adam!... Kim bunlar, diyoruz.. Ruh doktoru.. Ya bu? Psikolog. Bu da sosyolog. Öteki, pedolog. Ve sayıyorlar... Bu da Avukat, bu da bir baba, bu da herhangi bir anne.. Aile reisi olarak katılıyorlar duruşmaya, sanık çocuklarla akrabalıkları filan yok... Gençlik örgütüne görevlendirilmişler bu duruşma için.. Hem de taraf olarak.. Savcının karşısında sevnacaklar gençleri ...

Stadtjugendamt

Daha öğreniyoruz bu örgütü.. Kocaman bir kanun çıkıyor karşımıza: Jugendwohlfahrtsgesetz!.. «Almanya'nın her il ve ilçesinde Stadtjugendamt kurulacaktır..» diyor kanun. daha başında. Bugün 960 tane Jugend memurluğu var Federal Almanya'da..

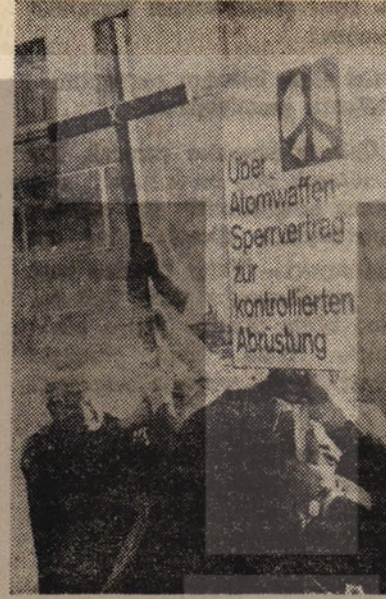
1972 Ağustos'u.. Münih'teyiz.. Bavyera Eyaletindeki Jugendamt'in en sorumlularından Bay Gmeinwieser bize örgütün kuruluşunu anlatıyor..

Çok şey öğreniyoruz burada. Ve çok çeşitli acılar da didikliyör bir vandan da içimizi...

Öyle bir ülkenin çocuklarınız ki biz. Ülkemizde iktidar partisi artık, «herşey benim» diyor. Dev-

partizan kimseler getiriliyor... İşte, Türk Ansiklopedisi en canlı örneğidir bunun... Gençliğinde herkes gibi aşk şiirleri yazdığı için adı şaire çıkmış bir pratisyen hekim, kendisi gibi düşünmeyenlere kitaplar yazarak küfreden bir pratisyen hekim; şiir yazdı, kitap yazdı diyerek Türk Ansiklopedisinin başına getirilince neler neler olmadı ülkemizde ..

Bu sefer Münih'te iki önemli şey öğreniyoruz.. Birincisi, bir kuruluş nasıl demokratik olur? İkincisi, gençler nasıl korunur?..

BATI ALMANYA'DA BİR GÖSTERİ

Polis göstericileri dağıtır ama...

Stadtjugentamt München'in sorumlusu Bay Gmeinwieser anlatıyor, dinliyoruz:

let ve hükümet kavramları birbirine karıştırılıyor. En tarafsız olma gereken kuruluşların başına en «... Ülkemizde, arabalarda ne kadar trafik başlangıç numaraları varsa o kadar Jugentamt var. Ne kadar ufacık şehirlerimiz varsa hepsinde de Jugentamt var...»

Demokratik bir kuruluş

Bay Gmeinwieser anlatıyor: «... Bu kuruluşlarda İkinci Dünya Savaşından sonra bürokrasi örgütlenmesinden demokrasi örgütlenmesine geçtik...»

Örgüt, ilk kez İkiye ayrılıyor. Parlamenter bölüm (JWA), yöneticiler bölümü...

Önce, (J.W.A.)'da kimler var

görelim.

Bir Başkan.. Kuruluşun başkanlığını, eyaletin Belediye başkanını yapıyor..

Oniki tane Belediye Meclisi üyesi. Bunlar, gençlik sorunlarını anlayan kimselerden seçiliyor.

Beş kişi halktan.. Bunların seçimi şöyle oluyor: Öğretmenler Birliğine, Müstahdemler Sendikasına, Sendikalar Birliğine (DGB: Bizdeki Türk — İş gibi), Ticaret Sanayi odalarına yazı yazılarak birer kişi isteniyor. Bu örgütler beş kişiyi seçip gönderiyorlar.

Daha sonra gençlik örgütlerinden altı kişi isteniyor. Bu örgütler şunlar:

- 1 — Katolik Gençlik örgütü
- 2 — Protestan Gençlik örgütü
- 3 — Sosyalist Gençlik örgütü (SPD'nin gençlik örgütü)

- 4 — İzcilik Gençlik örgütü
- 5 — Genç Hristiyanlar Birliği
- 6 — Genç Sendikacılar Birliği

Bu örgütler birer kişiyi seçip gönderiyorlar.

Bundan başka aşağıdaki örgütlerden birer temsilci isteniyor:

- 1 — Arbaitewehrfard' an bir temsilci.

- 2 — Katoliklerin Caritas örgütünden bir temsilci

- 3 — Jinere Mission Protestan örgütünden bir temsilci

- 4 — Hiç bir dine ve politika-ya bağlı olmayan birliklerden bir temsilci.

- 5 — Kızıllaç'tan bir temsilci.

- 6 — Yahudi İlahiyat İşleri

Başkanlığından bir temsilci.

İşte (JWA)'nın parlamentosu kurulmuştur. İşte bu parlamento'nun gençlik için kararlarını uygulayacak bir örgüt daha gereklidir. Şimdi de bu örgütü kuralım:

Burada artık başkan yoktur, direktör vardır. Örgütün direktörü yine eyaletin belediye başkanıdır. Fakat Başkanın işleri çok olduğu için örgütün başına kendisini temsil edecek birini tayin eder. Bizim konuştüğümüz Herr Gmeinwieser, direktörün temsilcisidir. Şimdi diğer yöneticileri sayalım:

Sağlık Müdürü, bir katolik papazı, bir protestan papazı, bir haham, bir vesayet mahkemesi hakimisi, 21 yaşına kadar olan gençleri mahkûm etmeye yetkili mahke-

meden bir yargıç, cyalet Kùltür Bakanlığından bir temsilci, Őehir maarif müdürlüğünden bir temsilci, İŞ ve İŞi Bulma Kurumundan bir temsilci, Sosyal İŞler Müdürlüđünden bir temsilci, bütün okulardan bir temsilci, Gençlik Kùltür Müdürlüđünden bir temsilci, bütün gençlik örgütlerini içine alan konfederasyonlardan bir temsilci, Polis âmirlüğinden bir temsilci, Esnaf ve Sanatkârları kontrol eden memurluktan bir temsilci (Meslek kontrolörlüğü temsilcisi).

İŞte parlamentonun aldığı kararları yürütecek örgütü de böylelikle kuruyorlar. Ve bu kuruluş, (JWA)'nın aldığı kararları uygulamakla görevlidir.

Örgüt neler yapıyor?

Şimdi, bu örgüt ne yapıyor, nasıl çalışır, onu görelim.

Örgütün on şubesi var:

1 — Yönetim bölümü. Merkez ile şubeler arasında bağlantıyı sağlar. İdarî işleri yürütür.

2 — Vesayet: Anası babası olmayan çocuklarla ilgilenir. Babayı arar; bulursa, babalık dâvası açar. Çocuk için nafaka alır. Bu bölümün, yalnız Münih'te ilgilendiği onbin çocuk var. Ve yılda 9 milyon mark nafaka alır...

3 — Anasının babasının bakmadığı çocuklarla ilgilenen şube. Evlâtlık olarak alınmış çocuklarla ilgilenmek de bu şubenin görevidir.

4 — Gençliği koruma şubesi. Bu şubenin görevleri şöyle sıralanıyor:

- . Gençliği içkiden koruma
- . Gençliğin ırzını koruma
- . Gençliği açık saçık yayınlardan yerlerden koruma
- . Lokanta ve otelleri gençlik adı na kontrol etme
- . Polisle birlikte eğlence yerlerini kontrol etme
- . Afyon, eroin, esrar gibi âfetlerden gençliği koruma

. Yukarıda sayılan yerlerden ve şeylerden kurtarılmış çocukları iyi leştirme

. Sefalet yerlerinde ve fakir yerlerde bulunan çocukları buralardan kurtarma.

5 — Boşanmışların çocuklarının anaya mı, babaya mı verileceği tayin edilirken söz hakkına sahip olma. Yine bu şubenin, 21 yaşına kadar herhangi bir suçú işlenmiş sanıklar hakkında suç ve suç nedenlerine dair mahkemelere ra-

por vermek de görevleri arasındadır. Boşanma sonucunda ortada kalan çocuğun yetiŐtirilmesi ve bakımı için çocuk yuvalarına verilmesi gerekirse yine bu büro ilgileniyor.

6 — Çocukları belirli bir süre için, ya da süresiz olarak yuvaya verme şubesi: Sözelimi ana hasta, baba hasta veya ölmüş olunca.. Çocuk belirli bir süre için ortada kalınca, bu şube, bu çocuğa el koyuyor. Ve yurtlara ya da yuvalara yerleŐtirdiđi bu durumda olan çocukların durumlarını izleyip gözlüyor.

7 — Açıklama ve danıŐma şubesi: Her an halka açık büroları vardır. Bu bürolarda psikologlar, pedagoğlar var. YetiŐtirme personeli var. Aileler buraya gelirler. Çocuğun sağlık durumu, ruhsal durumu anlatılır. Burası bir danıŐma yeridir. Sorunların çözümlü için gerekli yerlere havale edilir.

8 — Tatil şubesi: Okul tatillerinde çocuklar ne yapacaklar? İŞte, tatil şubesinin de uğraşısı bu.. Şube, ülke içinde üç haftaya kadar günlük geziler de düzenler. Ülke dışında geziler de düzenler. Okul yetkilileri ile birlikte kışın dağlara kayak yapmaya götürür öğrencileri. Bütün bu gezilerin masraflarının büyük bir bölümünü bu şube öder. Aileler de bu masrafların çok az bir kısmına katılırlar.

9 — Memedeki çocuklarla ilgilenen şube: 8 Haftalık çocuklardan üç yaşına kadar olan çocukları yuvaları yerleŐtirme, çalışan ane ve babalar çocuklarına bakamadıkları zaman bu şubeye başvururlar. Bu şubenin denetimi ve gözetimi altında fakir ana - babalar günlük olarak çocuklarını bu şubenin yuvalarına bırakabilirler. Bu şubenin Münih'te 22 yuvası var. Günde 1700 çocuğa bakılır. Yabancılar da bu yuvalardan faydalanabilirler. Burada bakılan çocukların yüzde onu yabancıdır.

10 — Levazım Şubesi: Bu şube, büro işlerinin yürütülmesi için gereken malzemeyi bulur. Araç ve gereçleri temin eder. Binaların bakımı ile ilgilenir.

Kuruluşun gücü

İlk kuruluşun malî gücüne şöyle birkaç satırla göz atalım: Devlet yardım ediyor, Eyaletler yardım ediyor. Büyük iş yerleri yardım ediyor. (Bu satırları ya-

GOSTERİ SONRASI

Yine de gençliğe özenilir...

zarken, bizde, Devletten tek kuruş alamayan Halkevlerimiz geldi nedense birdenbire aklıma...) Kuruluşun sayısız yuvaları, kreşleri, okulları var. Ayrıca okulların yönetiminde, gençlerin boş zamanlarının değerlendirebilmeleri için lokalleri, müzik salonları var bir yığın... Münih'te Maarif Memurluğu ile ortaklaşa yürüttükleri, 3—6 yaşlarındaki çocuklar için tam 105 yuvası var.

Bu kuruluŐtan bütün yabancı işçiler de yararlanabiliyor.

Bir de, çalışanlara kapılarını açtığı gibi, doğrudan doğruya karıŐtıđı işler de var. Bir aile, çocuğu nu iyi eğitemiyor mu, kuruluş işe karıŐabiliyor. Sözelimi bir çocuk, iyi mi bakılmıyor, kuruluş ihtar ediyor.. Bir kerre; iki kerre, üç kerre, dört kerre.. Olmadı mı.. Veriyor mahkemeye anayı babayı.. Çekip alıyor çocuğu elinden.. Evlât edinilmiş çocukları izliyor... Okuyama yacak çocukları izliyor. Elinden tutulması gefekenlerin elinden tutuyor.. İlaça ihtiyacı olana ilaç, ışığa ihtiyacı olanlara ışık buluyor.. (Bu satırları yazarken de, bundan birkaç yıl evvel Ankara'da, «Yirminci asrın büyüklerini anlatma» konulu bir ortaokul ödevine Lenin'i de yazdı diye öğretmen tarafından polise ihbar edilen öğrencinin tutuklandığı geliverdi aklına!..)

Gençlik ile çocukluk arasındaki bunalımlı yaşlarda suç mu işledi çocuk, hemen pedagoğları ile, psikoloğları ile, avukatları ile karıŐıveriyor olaya bu kuruluş. Tamığı olduğum için yukarıda anlattığım Berlin'deki Tiergarten Jürlü Asliye Ceza Mahkemesine gazeteci olarak gittiğimizde, adlarının yazılmamasını, resimlerinin çekilmemesini istedikleri çocuk — gençler,

1924 Temmuzunda Edirne Öğretmen Okulu'nda son sınavdan çıkınca, dünyalar benim oldu. Minicik bir defter aldım. Buna öğretmenlerimin son öğütlerini yazmalarını isteyecektim. Böylece sınav sonuçlarını da öğrenmiş olacaktım.

Defterciğimi ilk önce, çok sevdiğim müdürümüz Hulûsi Bey'e verdim. Rahmetli Hocam. baki- nız neler yazdı defterime:

«... Bu defteri son imtihandan beş on dakika sonra aldım. Şimdi Cumhuriyet'in bir öğretmeni sayılırsın.

... Bilmem beni sever misin? Ben müdür sıfatıyla belki okadar kuvvetle söyleyemem. Çetin'in babası olarak seni sevdiğimi temin ederim

Bir baba ve bir öğretmen kalbiyle çok duy- guluyum. Bu hisle çok rica ederim. Çocukları sev, onları düşün, onlar için çalış, oku ve yük- sel.

Kimsesizlere, zavallılara, ezilenlere birşey yapamazsan bile, hürmet de edemez misin?»

1965 Haziranının ilk günlerine kadar, 40 yıl 8 ay ve 26 gün, Milli Eğitim hizmetlerinin her aşama- sında, Hocamdan aldığım bu duygu ile çalıştım. Cumhuriyetin ilk öğretmeni olmanın kıvançta içinde çocukları sevdim, onları düşündüm, onlar için çalış- tım. Kimsesizler için, zavallılar için, ezilenler için çir- pindim durdum. Ama elimden pek birşey gelmedi. Cumhuriyetin 50'nci yılı törenlerine gün gün yakla- şırken, görevini yapabilmis insanların rahatlığı yok içimde.

İNSAN HAKLARININ EN KUTSALI

Cumhuriyetin 50'nci yılını kutlama kanunu, şimdiden yer yer uygulanmağa girişilmiştir.

Kutlama törenleri kanununda saptanan 7 amaç arasında şunlar da var: «İnsan hak... larına dayalı.. bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetinin.. gelişimini; İnsan haklarını geliştirme ve koruma azmi- ni... bütün imkânlardan yararlanarak... duyurmak, anlatmak ve kavratmak.» Kanunun 2'nci maddesinin 2, 6 ve 7'nci fıkralarından aktarılan bu hükümlerdeki İNSAN HAKLARI üzerinde duralım.

İLKÖĞRETİMDE GELİŞME

Alfablesizlikle Savaşta yenilgi

İnsan haklarının başında öğrenim ve eğitim hak- kı gelir. Eğitim ve öğrenim görme, vatandaş için en- başta gelen bir haktır. Bu hak, 1924 Anayasası'nın 87'nci maddesinde şöyle dile getirilmiştir:

«Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geç- mek ödevindedirler.»

Bu hüküm 27 Mayıs Anayasası'nın 50'nci madde- sinde daha bir açıklık kazanmıştır:

«Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindedir.»

Görülüyor ki iki hüküm arasında ilginç bir ge- lişme vardır. İlkinde ödev vatandaşa yüklenir. İkinci- sinde ödev Devlettir. Buna karşın, 1924 Anayasa sının yürürlükte olduğu 1946'lara kadar iktidarlar, halkın öğrenim ve eğitim ihtiyacını karşılamak için çırpınmışlardır. 1946 ve daha acısı 27 Mayıs Anaya- sası'ndan sonraki iktidarlar, halkın öğrenim ve eği- timini engellemeğe çalışmışlar ve bunda başarılı da olmuşlardır.

Bizde istatistik bilgileri derleme ve yayını, Bel- çikalı Kamil Jahar'ın işe öncülük etmesiyle başlamış, ondan sonra büyük gelişme göstermiştir. 1 numaralı tablodaki rakamları Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 517 numaralı ve Milli Eğitim Hareketleri 1927 — 1966, 635 numaralı ve Milli Eğitim İstatistikleri Öğ- retim Yılı Baş 1970—71, 670 numaralı ve Türkiye İs- tatistikleri Yıllığı 1971 adlı yayınlardan alıyoruz.

Bu çizelgede çöze çarpan, halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarının dengeli ve birbirini tamamlar biçimde karşılanmamış olmasıdır. Rakamlar gösteri-

TABLO: I

Yıllar	Okul	Öğretmen			Öğrenci		
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1927-28	6.043	10.948	4.246	15.194	325.695	133.969	459.664
1970-71	38.227	87.391	45.186	132.577	2.891.594	2.120.332	5.011.926

16 — 18 yaşları arasındaydılar. (Bu satırları yazarken de, 8—10 yaşların da, nasıl olmuşsa olmuş, hırsızlık yapmış çocukların karakollarda nasıl fotoğrafları çekilerek, gazete lerimizde sütun sütun yayımlandığı nı; bilmem ne faresi, bilmem ne

faresi diyerek isimler taktığımızı anıyıverdim birdenbire!..)

Uyuşturucu maddelere ilgi mi duydun çocuk?.. Hekimler ve psiko- loğlar hazır... Batı dünyasının genç liğini bir hipi, bir esrarkesler, bir serseriler, cinsel sapıklar yığını

gibi görmek büyük bir yanlıdır. Batının birkaç büyük şehrinde bir- kaç büyük alanını dolduran birkaç yüz hippiyi, bu ülkelerin gençliği saymak büyük bir yanlıdır. Yine hep biliniyor ki bu ülkelerde savırsız üniversitelerde, binlerce fakülteler

Osman K. Akol

yor ki, 43 yıl içinde öğrenci sayısı 11, öğretmen sayısı 9, okul sayısı ise ancak 6 kat artmıştır. Bu çarşıklık, okullarımızdaki ikili, üçlü ve hattâ dördü öğretime, boş geçen derslere yol açmıştır. Bugün, 1972 — 73 öğretim yılında dengesizlik daha da göze baticıdır (TABLO: II)

ILKOĞRETİMDE 1970 — 71 DURUMU

TABLO: II

	Erkek	Kadın	Toplam
Okul Çağı Çocuğu (6-14)	4.536.073	4.181.019	8.717.092
Öğrenci	2.891.594	2.120.332	5.011.926
Okulsuz Çocuk	1.644.479	2.060.687	3.705.166
Okullaşma oranı	% 63,75	% 50,71	% 57,44

Bu çizelgeye bakmağa yürek dayanmaz. Gerçek şudur ki, Türkiye Cumhuriyetini yönetme, yüceltme ve uygarlık düzeyine ulaştırma sorumluluğunu üzerlerine alan iktidarlar, görevlerini yapmamışlardır, yapmamaktadırlar. Cumhuriyetimizin 50'nci yılı 80 milyon lira ödenekle ve özel bir kanunla 5 ay gibi kısa bir süre sonra kutlanmağa hazırlanırken, çocuklarının yarısına ilkokul öğretimi bile sağlayamayan bir ulus olarak acı duymamız gerekir.

TÜRKİYE'DE OKUR — YAZARLIK DURUMU

TABLO: III

	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okur - Yazar	10.302.016	69,00	5.824.920	40,00	16.126.936	54,67
Bilmeyen	4.620.496	31,00	8.725.821	60,00	13.346.317	45,33
Belli Olmayan	10.762		10.833		21.595	
5 yaşında ve daha küçükler	3.129.727		3.041.974		6.171.701	
T o p l a m	18.063.001		17.603.548		35.666.549	

de milyonlarca genç okuyor..

Ya, işte böyle... Verlain'in birkaç dizesi bizi nerelere götürdü!

Stadtjugentamt örgütünü, şununun, bununun sayarken, kahrolası bir çağrışımla daha kuruluş ve teş

kilat kanununu çıkartamadığımız Gençlik ve Spor Bakanlığımızı acı acı düşünmemek de elimizden gelmiyor...

Şimdi gazete sütunlarında, radyalarda, televizyonlarda sanık olarak aranan gençlerin adlarını sa-

yıp dökerken, çeşitli mahkemeler de yüzlerce gencimiz yargılanırken, gelip gelip suratımıza çarpıyor Verlain'in mısraları:

«Gel söyle bakalım ne yaptın, Nettin gençliğini?..»

Milli Eğitim Bakanlığı sorumluları, sivil ve hatta Sıkıyönetim mahkemelerinde aklanmış, binlerce değerli ve genç öğretmeni görevlerinden uzaklaştırma çabası içindedirler. Ulusun çocukları okulsuz kalmış, öğretmensiz kalmış, bu, 20'nci yüzyılda ağır bir Anayasa suçu imiş, umursamamaktadırlar.

Türkiyede okur yazarlık durumunu gösteren III numaralı tablo bir yüzkarası durumu açıklayıcı mı? Cumhuriyetin 50'nci yılını hangi yüzle kutlayacağız? Ve bu acı görüntü karşısında nasıl sevinebileceğiz? Bir ulusun alfabesizlikten kurtarılması, bilemediniz, 25 yıllık ciddi bir çalışma işidir. Biz bunu 50 yılda başaramamış olmanın ayıbını taşıyoruz. Bunda bir kasıt olmalıdır ve bulunmalıdır.

SONUÇ

5 ay gibi kısa bir süre sonra 50'nci yıldönümünü kutlayacağımız Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk, Türk Harfleri Devrimi'ni hazırlarken, 8 Ağustos 1928 Çarşamba günü İstanbul Sarayburnu Parki'nde halka şöyle seslenmişti:

«— Bir milletin yüzde onu, yüzde yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni bilmez, bu AYIP'tır.

Artık mazinin hatalarını kökünden düzeltme zamanındayız. Hataların düzeltilmesinde bütün vatandaşlarımızın faaliyetini isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk toplumu yeni harfleri öğrenecektir. Milletimiz yazısıyla, kafasıyla, bütün medeniyet âleminin yanında olduğunu gösterecektir.»

Yurdumuzda her ağzını açan Atatürk'ün yolunda ve izinde olduğunu bas bas bağırır, yırtınır. Bu acı gerçek karşısında sorumluluğu kime yükleyeceğiz? Ne zaman bu ağır ayıbın altından ulusumuzu kurtaracağız?

Avrupa

Diplomatik trafik artıyor

Güney Vietnam Devlet Başkanı Van Tiyö'nün Amerika Birleşik Devletleri gezisinden sonra İngiltere, Federal Almanya ve İtalya'yı da ziyaret etmesi bu ülkelerde geniş protesto gösterilerine yol açarken, aynı zamanda güvenlik görevlilerine de uykusuz günler geçirtti. Hattâ İtalyan polisi, Tiyö'ye bir suikast yapılmasını önlemek için, kendisini özel helikopterlerle taşımak zorunda kaldı.

Tiyö, Washington'da Başkan Nixon'dan askerî ve ekonomik yardım konusunda teminat aldıktan sonra üç Avrupa başkentine ülkelerindeki yeniden yapım çalışmalarına yardımcı bulunmalarını istemek için gelmişti. Üç ülke yöneticileri ise kendisine kibarca, önce totaliter yöntemlerden vazgeçmesini öğütlediler.

Brejnev - Brandt görüşmesi

Önümüzdeki aylar da üst düzeydeki uluslararası temaslar açısından oldukça yoğun geçeceğine benzemektedir. Bunlar arasında özellikle dikkati çeken, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Birinci Sekreteri Leonid Brejnev'in Federal Almanya'ya yapacağı bildirilen gezisidir. Bu, bir Sovyet liderinin, nazi yönetiminden bu yana Federal Almanya'ya yapacağı ilk ziyaret olacaktır. Siyasal gözlemciler, bu gezinin Avrupa'daki yumuşamaya önemli ölçüde katkıda bulunacağını ve hattâ Helsinki görüşmelerini bile olumlu yönde etkileyeceğini savunuyorlar. Brandt, bu tarihten önce Mayıs başında Amerika'ya gidip, Başkan Nixon'la bir görüşme yapacak. Ayrıca, önümüzdeki aylarda birçok Arap ülkesini de ziyaret edecek. Bilindiği gibi, Münih olaylarından bu yana Almanlarla Araplar arasındaki ilişkilerde soğuk bir hava hâkimdi.

Öte yandan Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı Çu En Lay'ın da

Ergin
EroğluTÜRKİYE'NİN
ÇEVRESİNDE
GEÇEN HAFTAOrtadoğu
raporu

Washington'da yapılan son Uluslararası Para Fonu toplantısında, Batı Dünyası'nın ünlü temsilcileri yerine, Ortadoğu'dan gelen petrol zengini ülkeler delegelerininin dünya para sistemini denetleyebilecekleri yolunda görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerin önemli ölçüde ciddiye alındığı, üzerinde sürdürülen tartışmalardan anlaşılmaktadır. Nitekim İngiliz petrol şirketlerinin sözcüsü durumundaki Petroleum Press Service adlı dergi, petrol üreten ülkelerin milli gelirlerindeki artışların, dünya para piyasasını etkileyebilecek ölçülere varmakta olduğunu öne sürmüştür. Dergi'nin verdiği rakamlara göre bu ülkelerin milli gelirleri, 1966 yılında 4,5 milyar dolardan ibaretken, 1972'de 15 milyar dolara yükselmiştir. Bu miktarın 1980'de 56 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Öte yandan Amerikan Continental Oil Şirketi Direktörü John G. Mc Leon, Petrol İhraceden Ülkeler Örgütü (OPEC)'ne bağlı ülkelerin, 1970 — 85 yılları arasında petrolden 500 milyar dolar kazançlarının tahmin edildiğini belirtmektedir.

Petrol üreticisi ülkelerin uluslararası para piyasasını sürebileceği sermayeler, başta ABD ve İngiltere olmak üzere, büyük kapitalist devletlerin paraları için ciddi bir tehdit unsuru sayılabilmektedir. Bu arada, petrolden zengin olmuş ülkelerin, gelişme yolundaki ülkelere borç vermeleri gerektiği de savunulmaktadır. Kuveyt ve Abu Dabi gibi ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin, sanayileşmesini tamamlamış ülkelere bile fazla olduğuna değinen bazı Batılı çevreler, bunu, uluslararası para piyasasının istikrarını bozucu bir etken olarak değerlendirmektedirler. Bir yandan artan üretim, bir yandan da fiyatlara yapılan zamlar, zengin petrol yataklarının bulunduğu bölgelere, özellikle Ortadoğu ve Arap Dünyası'na, üzerinde türlü hesap ve yorumların yapıldığı olağanüstü bir görünüm kazandırmıştır. Petrol üreticisi ülkelerin, büyük Batılı şirketler karşısında — sınırlı da olsa — gösterebildiği bir varlık, karşılıklı ihtiyaçların da zorunlu kıldığı yeni bir ilişkiler düzeyini belirlemektedir.

BATI DÜNYASI'NDA ZITLAŞAN EĞİLİMLER

14

Şubat ve 2 Nisan 1971 Tahran ve Trablusgarp anlaşmalarından sonra, 20 yıl süreyle değişmeyen petrol fiyatlarının ilk olarak büyük artışlar görülecek, üretici ülkelerin petrolden elde ettiği gelirler iki misline çıkacaktır. Üretici ülkelerde, petrol şirketlerinin sermayelerine katılma yolunda beliren kuvvetli eğilimler; tam ve kısmi millileştirme uygulamaları, büyük Batılı petrol tröstleriyle bu ülkeler arasında, gelişen ve değişen şartlara uygun bir fiyat politikasının tesbitini de gerektirmiştir. Doların Dünya para piyasasındaki düşüşüne paralel olarak, büyük kapitalist devletlerin zaman zaman uygulamak zorunda kaldıkları para ayarlamaları ise, petrol fiyatlarını etkileyen bir başka unsur olmuştur. Üretici ülkelerle Kartel arasında 1975'e kadar geçerli olmak üzere tesbit edilen petrol fiyatlarının, son para ayarlamasından sonra yeniden gözden geçirilmesi için tarafların müzakere masasına oturması, üretici ülkeler adına küçümsenemeyecek bir başarı sayılmaktadır.

Bununla birlikte, Batı Avrupa ve Japonya ile Dünya pazarlarında rekabete girişmek zorunda kalan ABD'nin, bu ülkelerin ihtiyaçlarını göz önüne alarak, belli bir süre petrol fiyatlarının artmasını destekleyebileceği de öne sürülebilir. ABD, ayrıca İran ve Arap Dünyası'nda kendine pek yakın gördüğü zengin petrol yataklarına sahip ülkelerin, artan petrol gelirleriyle güçlenmesini de çıkarlarına uygun bulacaktır. Nitekim, petrol kaynaklarının işletilmesini büyük ölçüde ABD şirketlerinin imtiyazına terketmiş olan Suudi Arabistan, Ocak 1972'den itibaren — 1983'te yüzde 51 olmak üzere — yüzde 25 oranında şirketlerin sermayesine katılmış, ancak dost ve müttefik ülkenin temsilcilerine, ihtiyacı kadar

PETROL : Ortadoğu ve Batı Dünyası

petrolü sağlama garantisini de vermiştir. Suudi Arabistan, petrol endüstrisine gelir getirecek plasmanlar yapılabilirse, 1980 yılında milyonlarca ton petrol üretebileceğini ve bunu yakın müttefiki ABD'nin istifadesine sunacağını açıkça ifade etmektedir. Öte yandan, Suudi Arabistan'ın petrol gelirlerinin, ABD'deki petrolle ilgili faaliyetlere yatırılması bile söz konusudur. Bir başka Ortadoğu ülkesi, İran ise, çok büyük yatırımlar karşılığında, Kartel'e uzun vadeli teminatlar vermeğe yanaşmıştır.

ABD, AET ve Japonya'nın, Ortadoğu'daki petrol zenginlikleri karşısında zıtlaşan eğilimleri temsil etmek zorunda kalmaları, petrol üreticisi ülkelere, bir başka yönden daha avantajlar kazandırmış görünümünü vermektedir. Özellikle Arap ülkeleri açısından bu durumun küçümsemeyeceği bir önemi vardır.

POLİTİK BİR BASKI ARACI OLABİLİR Mİ?

Böylesine büyük bir zenginlik kaynağı olan ve Kapitalist Dünya'nın devlerini karşı karşıya getiren petrolün, politik bir baskı aracı olarak değerlendirilmesi de elbette ki düşünülecektir. Arap Dünyası'ndan Batı'ya akan petrolün durdurulması, Arapların Filistin davasına hizmet için ellerinde bulundurdukları güçlü bir imkân gibi görünmektedir. Ne var ki, bunun değerlendirilebilmesi, herşeyden önce Arap ülkeleri arasında yeterli bir dayanışmayı gerektirir. Böyle bir dayanışmanın sağlanabileceği güçten yoksunluk, bazı sakıncalar üzerinde durmayı da zorunlu kılmaktadır. Arap ülkelerinin, petrol pazarlarının kaybına çok kısa süreler için bile dayanabilecek bir ekonomik güçte olmayışları, bunların başında gelir. Öte yandan ülkelerinin petrol ihtiyacını karşılamak zorundaki büyük kapitalist devletlerin, bu uygulamaya karşı ekonomik, politik, hattâ askeri baskılara yönelmeleri tehlikesi vardır. Arap halklarının hükümetleri böyle bir uygulamaya zorlayabilecek baskı gücünden yoksun oluşu da, iktidarlarını tehlikeye atmak istemeyen Arap yöneticilerini, böylesine zor yolları denemekten uzaklaştıran bir başka olumsuz faktördür.

Yalnızca İsrail'e yardım ve destek sağlayan ülkelere karşı böyle bir kararın uygulanması ise, kısa vadede ABD için değil, fakat İngiltere, Batı Almanya ve Hollanda için etkili olabilir. O zaman bu ülkelerin İsrail karşısındaki tutumlarını değiştirmeleri ve ABD'ye de aynı doğrultuda baskıda bulunmaları sözkonusu olacaktır. ABD'nin Ortadoğu politikasına karşı olan Batı Avrupa ülkelerinin, bu uygulamaya bir tepki göstermeyecekleri düşünülebilir. Tabii bunun tersi de mümkün.

Bir başka öneri, petrol üreten ülkelerin yalnız bir ülkede değil, diğer ülkelerde de petrol kumpanyalarının hisse senetlerini satın almaları yolundadır. Hem üretimin denetlenebilmesi, hem de politik bir baskının sağlanabilmesi için bu yol oldukça etkili gibi görünmektedir. Bütün bunların yanısıra, kısmi millileştirmeler ve petrol tesislerinde çalışan Arap işçilerini üretimi yavaşlatmağa teşvik gibi tedbirler öne sürülebilir. Fakat en radikal tedbirin, tam millileştirme teziyle dile getirilebileceği su götürmez.

Bütün bunlar ne ölçüde uygulanabilecektir?

Yılda 160 milyon ton petrol üreten Libya'nın, antiemperyalist mücadele safında yer almış bir ülke olarak, ABD'nin petrol imtiyazlarına dokunmaktan dikkatle kaçınması, Suudi Arabistan, Kuveyt ve İran Körfezi emirlikleri gibi tutucu rejimlerin doğrultusunu aratmayacak bir davranış değil midir?

Petrol gelirlerinin Dünya para piyasası için yaratabileceği tehlikeler tartışılarsun, acaba bu gelirler emperyalist politikanın yörengesine girmiş Ortadoğu ülkeleri halklarının geleceği açısından ne gibi sakıncalar ortaya koymaktadır?

gene bu yıl içinde Japonya'yı resmen ziyaret edeceği açıklandı. Böylece, uzakdoğunun iki devi arasındaki yüzyıllık düşmanlığın giderilmesi yolunda ikinci önemli adım atılmış olacaktır. Bilindiği gibi, bu yılın başında da Japon Başbakanı Tanaka, Pekin'i ziyaret etmişti.

Ortadoğu

İsrail'in misillemesi

İsrail ile Arap ülkeleri tarafından el altından desteklenen Filistin örgütleri arasındaki korkunç mücadele artık, ancak polisiye filmlerde rastlanabilecek olayları günlük hayatın bir parçası haline getirdi.

Geçen hafta helikopterle Beyrut'un güneyindeki bir köye inen İsraili komandolar, buradan, daha önce Avrupa'dan Lübnan'a gelen bazı İsrailiiler tarafından sağlanan otomobillerle Beyrut'un göbeğindeki bir apartmana giderek, burada oturan Filistin Kurtuluş Hareketi'nin üç liderini ve birisinin karısını öldürüp bir de çocuğu kaçırarak geri döndüler. Gene aynı komandalardan başka bir grup da

Kara Eylül tarafından bomba imalı için kullanılan bir depoyu yerle bir etti. Komandolar Lübnan polisiyle çatışarak birkaçını da öldürdükten sonra, bu kez deniz yoluyla ülkelerine döndüler. Olay, Filistin tedhişçilerinin Kıbrıs'taki tedhiş eylemlerine karşı bir misilleme teşkil ediyordu. Şimdi bütün dikkatler, tabii, Kara Eylül'ün misillemesine çevrilmiş bulunuyor. Lübnan hükümetinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine yaptığı başvurmaya gelince, onun da akıbeti bundan öncekilerden değişik olacağı benzemiyor.

Batı Almanya

Brandt gene başkan

Batı Almanya'nın en büyük partisi olan Sosyal Demokrat Partinin geçen hafta yapılan genel kongresinde Başbakan Willy Brandt, iki yıl için yeniden parti başkanlığına seçildi. Brandt'ın yardımcılıklarına ise Maliye Bakanı Schmidt ile Nordrhein — Westfalen eyaleti Başkanı Kühn getirildiler. Brandt'ın, partisine tam anlamıyla hakim olduğunu kongre gösterdi.

Nüfus : 6 milyon
Fert başına milli gelir: 70 dolar
Kalkınma hızı : yüzde 2
Etnik gruplar : Afrika kabileleri, en önemli Bantu (yüzde 90)
Dinsel gruplar : Animist (yüzde 75), hristiyan (yüzde 25)
Başkent ve önemli şehirler : Luanda (350 bin), Lobito
Okur-yazar oranı : yüzde 5

Başlıca ihraç malları : kahve (dünyada beşinci), demir, petrol, elmas
Yönetim biçimi : Portekiz'in bir denizaşırı vilâyeti durumundadır. Ülkenin yönetimi,

Gerekli bilgiler

Portekiz Cumhurbaşkanı adını, onun tarafından atanan bir genel valiye aittir. Ayrıca bir meclisi vardır. 1962 yılından itibaren yerliler de bazı koşullarla oy kullanabilmektedirler. En yüksek adli merci, Lizbon'daki Yüksek Mahkemedir. Portekiz, 1961 yılında, Angola yerlilerine Portekiz vatandaşlık haklarını tanımış, 1964 yılında da Angola ile gümrük birliği ilân etmiştir. Bunlara rağmen kurtuluş hareketi tüm gücüyle devam etmektedir. 1962 Nisan ayında Kongo'da bir Angola Sürgün Hükümeti kurulmuş ve birçok Afrika ülkesi tarafından resmen tanınmıştır. Bu hükümetin başkanı, Roberto Holden'dir.

Portekiz'in Angola'sı

Üç sömürgeli yoksul

Avrupa'nın birçok ileri ülkesi, artık, Afrika'daki sömürge yönetimlerini tasfiye ederek emperyalist düzeyde birbirleriyle rekabete girişmişlerken, bir küçük Avrupa ülkesi hâlâ bu eski alışkanlığından vazgeçmemiştir. Türkiye sayılmazsa, Avrupa kıtasının en yoksul ülkesi olan faşist Portekiz, günümüzde, Afrika kıtasında üç sömürgeye sahip bulunmaktadır. Bunlar Angola, Mozambik ve Portekiz Ginesi'dir. Portekiz hükümeti, bu sömürgelerini elden çıkarmamak için her yıl bütçesinin yüzde 44'ünü savunma ve güvenlik giderlerine ayırmakta ve 185 bin kişilik ordusunun üçte ikisini bu denizaşırı vilâyetlerinde tutmaktadır.

Petrol ve elmas

Afrika'daki Portekiz sömürgelerinin en büyüğü olan Angola, bağlı olduğu Portekiz'in yaklaşık olarak 14 katı daha geniş bir alana ve 6 milyon nüfusa sahiptir. 15'inci yüzyılın sonlarında ilk kez Portekizli denizciler tarafından ayak basılan ülkenin Portekiz tarafından bu kadar büyük fedakârlıklarla elde tutulmak istenmesi, tabii, en başta, son yıllarda gittikçe artan ekonomik önemiyle açıklanabilir. Bu ekonomik zenginliği belirleyen başlıca iki unsur ise petrol ve elmadır. Son yıllarda

yapılan denizaltı petrol aramalarının olumlu biçimde sonuçlanması üzerine bugün Angola, günde 150 bin varil ham petrol üretmektedir. Ayrıca gene son yıllarda çok önemli elmas yatakları keşfedilmiştir. Demir, bakır, manganez ve kahve ise ülkenin diğer zenginliklerini oluşturmaktadır.

Sürüp giden gerilla savaşı

Angola kurtuluş hareketinin başlangıcı ise bundan çeyrek yüzyıl öncesine dayanmaktadır. 1955 yılında Angola'nın bir Portekiz eyaleti olarak ilân edilmesi üzerine kurulan Angola Kurtuluş Halk Hareketi örgütü bugün hâlâ ülkedeki 60 bin kadar Portekiz askerine karşı çetin bir gerilla savaşını yürütmektedir. 1958 yılında kurulan Angola Halkları Birliği ise kurtuluş savaşına ikili bir görünüm getirmiştir. Örgütün lideri Roberto Holden, 1962 yılında Kongo'da bir sürgün hükümeti kurdu. Bu hükümet, birçok Afrika ülkesi tarafından hemen tanındı ve 1964 yılında Afrika Birliği örgütüne alındı. Angola Kurtuluş Halk Hareketi, Angola Halkları Birliği örgütünü diplomatik çıkmazlara saplanmakla suçlamakta ve bağımsızlığın ancak savaş yoluyla kazanılacağını savunmaktadır. Nitekim son yıllarda bu örgütün diğerine oranla daha geniş bir sempati toplamakta olduğu görülmektedir. Darüsalam ve Havana konferanslarında bu

örgütün desteklenmesi kabul edilmiştir. Angola'da bağımsızlık için mücadele eden bu iki örgütün yanında bir üçüncüsünün de bulunduğunu işaret etmek gerekir. 1964 yılında kurulan Angola Ulusal Birliği adındaki bu örgüt, bağımsızlığın ancak Portekizlilerle uzlaşma yoluyla kazanılacağını savunmakta ve gerilla savaşlarına şiddetle karşı çıkmaktadır.

İlk gerillâ hareketi

Angola'da gerilla hareketleri ilk kez 1961 yılında Angola Kurtuluş Halk Hareketi örgütü tarafından başlatılmıştır ve günümüzde de devam etmektedir. Portekiz hükümeti, aldığı tüm tedbirlere ve uyguladığı sert yöntemlere rağmen, gerilla hareketlerini bastıramamıştır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Portekiz birliklerine sağladığı askeri destek dahi bu eylemlerin bastırılmasına yetmemektedir. Angola kurtuluş hareketinin en büyük zaafı, kendi içinde bir bütnlüğe sahip olmıyışdır. Birbirine rakip durumdaki kurtuluş örgütlerinin üyeleri çoğu kez birbirlerini karşı savaşmaktadırlar.

Salazar'dan sonra Portekiz diktatörü olan Caetano da Angola'yı elden çıkarmak için en az onun kadar kararlı gözükmemektedir. Ancak, bunu uzun süre başarması herhalde mümkün olamayacaktır.

yüksek bir HUZURA

ZAVALLI SAKALLAR!

HASAN HÜSEYİN

Sessizce gelip dikildi karşıma. Gülüyordu.
— Sokakta görsem tanyamazdım, dedim. N'ap-
tım sakallarımı?

Çöktü sandalyeye. Gülüyordu.

— Anlatırım..

Bizim Rıza'ya seslendim:

— Baksana oğlum! Bize çay yap. Eee? Sahi,
niçin kestin?

— Dur, biraz soluklanayım da.. Asansör bozuk-
muş, yürüyerek çıktım.

Ara — sıra başımı kaldırıp işimden, bakıyor-
dum yüzüne. Ben de gülüyordum, o da. Gülünecek
birşey de yoktu ama, gülüyorduk işte... Benden çok,
kendisi gülüyordu. O gülünce, ben de başlıyordum
gülmeğe. Yorgun ve sinirliydim. Belki de bundandı
gülmem.

Çaylarımızı içerken üsteledim:

— Anlat be, niçin kestin? İdare mi istedi?

— Yok canım... Bizim orda pek karışan olmaz
saça sakala... İstersen pijamayla otur...

Ve başladı, katıla katıla gülmeğe. Tabii, ben de
gülüyordum. İkimiz de yorulmuştuk gülmekten; ar-
kama yaslandım, bir sigara yakıtım.

— Yakışıyordu sana ama..

— Arkadaşlar da öyle diyorlardı.

Ağzına bakıp durduğumu görünce, anlatmağa baş-
ladı:

— Yüzdeyüz bir ölümden kurtulduk..

— Ölüm mü? Ölümden kurtulan adam böy-
le güler mi be?

— Ölüm, ölüm! Linç ediliyorduk..

— Linç mi? Neler söylüyorsun sen!

Yumruğuyla birkaç kez vurdu masaya ve ciddi-
leşti:

— Yemin ediyorum ki, linçten kurtulduk!

Son derece ilgilenmeğe başlamıştım. Şu karşım-
da, kıkır kıkır gülen sevimli genç adam mı linç-
ten kurtulmuştu?

— Ne diye ama? Hovardalığa mı çıkmıştınız?

— Yok beyim, ne hovardalığı? Normal ziyarete
gitmiştik bir arkadaşı... Sen tanımazsın; Erol diye
bir mühendis arkadaş daha var; o da benim gibi
sakallı. Dedik ki, hadi bizim Cemal'e gidelim, geve-
zelik ederiz biraz. İki sakallı, dolmuşa binip gittik.
İşin kötüsü, Cemal'in evde olup olmadığını da sor-
madık, Atlayıp gittik. Bulamazsak dönecektik. Bir
köselede oturur, birşeyler içeriz, diyorduk.

Cemal'lerin kaldığı apartmanı bulduk. Yedi kat-
lı bir apartman... Cemal'ler üçüncü katta oturuyor-
lar.

Girdik apartmana, Erol elyordamıyla düğmeyi
bulup bastı.

— Asansörle çıkalım, dedim.

— Yok yahu, dedi Erol, başım döner benim,
midem bulunur.

Biz, asansörün kapısında böyle konuşurken, dai-
relerden birinin kapısı açıldı ve altı — yedi yaşların
da bir kız çocuğu belirdi kapıda. Eşikte durdu, bir
süre bize baktı, sonra elini ağzına götürdü. Sevimli
bir çocuktu. Kıvr kıvr saçlı, tatlı yüzlü bir kız ço-
cuğu. Erol dayanamadı, «Ceee!» dedi. Azizim, Erol
«Ceee!» der demez, o yumruk kadar kız çocuğu bir
çığlık atmasın mı! «Anayşiliist, anayşist vaaaaay!»
Yalnız çığlık atsa, iyi; çimdik yemiş gibi de ağlıyor:
«Anayşist vay, anayşist vay!»

Eh azizim, biz olduk olacağımızı!

Panîğe kapıldık birden. Ev halkı dışarıya dökül-
se, hiç yoktan bir zırlıtı çıkacak. Asıldım koluna E-
rol'un, sürükledim merdivenlere, «Yürü ulan, yürü!
Allah belanı versin senin!» İki adımda çıktık üçün-
cü kata. Kapıda Cemal'in adını görünce bastık zi-
le. Bastık ama, ne ses, ne soluk... Biz, merdivenleri
tırmanınca kadar, birinci katın girişi ana — baba
günü olmuştu. Kadınlar, erkekler, karşı dairedeki
ler, yandakiler, öndekiler hep girişe dolmuştu:

— Hani, nerde o namussuzlar?

— N'oldu yavrım? N'aptılar sana?

— Nereye kaçtılar?

— Nereye kaçtılar?

— Kaç kişiydiler?

— Sakallı mıydılar?

— Hippi kılıklı mı?

— Bööö mü yaptılar sana?

— Ah yavrucuğuuuuuum... Kaçıracaktılar mıydı se-
ni?

— Polise, polise... Polise telefon edin!

— Sıkıyönetime... Hadi be! Daha duruyor, şuna
bak!

— Kapıcı! Ulan sersem, neredesin?

Aşağısı kaynaşiyor. Karşı apartmanların pencere-
leri, kapıları da insanla doldu. Vay anasını, bayıla-
cağım heyecandan... Cemal de bir türlü çıkmıyor. Ha-
ni, aşağıdakiler merdivenleri tırmansalar da bizi gör-
seler, parça parça edecekler bir anda. Yâni, bir an

meselesi! Bereket, üçüncü kata çıkmayı kımse düşünmüyor.

Azizim, biz böyle heyecanla beklerken kapı açıldı, daldık içeriye. Cemal şaşkın şaşkın bakıp duruyor yüzümüze. İkimizde de bet - beniz, kireç!

— Aman, dedim, sesini çıkartma! Kapat kapıyı!
— N'oluyor be, ne var?

— Yok bişey, yok... Erol'un çocukluğu...

— N'oldu be, ne var? Aşağıdaki bu sesler de ne? Fısıltıyla anlattık olup bitenleri. Cemal,

— Delirmiş bu millet, diyebildi ancak. Sakallıdan korkulur mu be?

— Şartlamışlar çocukları kardeşim, dedi Erol. Kimbilir neler konuşuyorlar çocukların yanında.

Gürültü, şamata gittikçe artıyordu. Üçüncü kattan duyuyorduk. Birdenbire aklıma geldi: Kapıyı çalsalar da, bizi içerde bulsalar, «hah, işte burdaymış anarşistler» diye doluşacaklar daireye ve ikimizi de linç edecekler.

— Aman Cemal, dedim, çabuk bize makinalar!

— Ne makinası be?

— Tıraş makinası, tıraş! Cilet...

Cemal anladı durumu, tuvalete koştu. Biz de arkasından. Bir makına benim elime, bir eski makına da Erol'un eline tutuşturdu.

— Çabuk olun!

Yahu, nasıl çabuk oluruz! Üçer aylık sakal var suratlarımızda. Sabunu sürerim sürerim, tutmaz; sürerim sürerim, tutmaz! Vay anasını! Elim ayağım tiritiyor heyecandan. Ha girdiler içeriye, ha girecekler.. Girmeden kazınabilsek, kurtulacağız...

Ben, hayatımda, hiçbir işi bu kadar çabuk yaptığımı hatırlamıyorum. İnan ki, koskoca, üç aylık sakal iki dakikada kazıyıp attım. Tabii, kanlar içinde kaldı yüzüm. Erol dersene, benden şipşakçı! Fakat da ha biz sakalları kazınmıştık ki, dairenin kapısı tak tak diye vuruldu. Yüreğim göğsümü delip çıkacak!

Cemal, kapıyı açtı. Açar açmaz, birkaç kişi birden sordu:

— Yabancılar girdi mi buraya?

— İki sakallı var mı sizde?

— Anarşistler kardeşim, anarşistler...

— Çocuğu kaçırmak istediler..

— Ne yana gittikleri belli değil..

— Yukarıya çıkmışlar..

Cemal'in yüzünü göremiyoruz. Fakat, Allah verse de pot kırmasa diye yalvarıp duruyoruz içimizden. Sakalları ha bitirdik, ha bitireceğiz.

— Yok beyim, dedi Cemal, öyle birileri yok burada. Caddeye çıkmışlardır.

— Hayır, hayır, merdivene yukarı çıkmışlar. Çok çuk öyle söylüyor..

— Valla bilmem kardeşim, buraya girmediler.

Kapıdaki kalabalık, yukarı katlara hamle etti. Bir gürültü, bir uğultu ki, sorma gitsin!

— Vartayı atlattık Erol, dedim.

Erol, aynada sırttı:

— Tuuu Allah kahretsin!

Ve azizim, üçer aylık sakalları iki dakikada kazıyıp kurtulduk. Salona döndüğümüzde, sınırdan gülmeye yerlere yatıyorduk. Apartman çınlıyordu sestən.

Salonda, Erol'la karşılıklı durmuş, birbirimize dilimizi çıkarıyorduk:

— Anarşist!

— Anarşist!

Cemal'in de beti — benzi kül gibiydi. İşin kötülüğünü birdenbire kavramıştı.

— Ulen, diyordu, iyi ki vaktinde açtım kapıyı... Eğer gecikseydim, namussuzum linç ederlerdi sizi, parça parça ederlerdi...

— He ya, vaktinde açtın, dedi Erol. Ulan, öldür dün bizi be! Don mu değiştiriyordun, ne halte diyordun ki, öyle beklettin bizi kapıda?

— Yok be, ne donu? Plak vardı pikapta...

— Hay senin plajını...

Apartmentdaki gürültü, tam iki saat sürdü. İki saat sonra ortalık sessizleşir gibi oldu. Bu arada biz, koca bir şişe rakıyı temizlemiştik. Cemal,

— İçin de içiniz ısınsın, diyor, başka birşey de miyordu.

O gece, saatlerce kurtulamadık olayın etkisinden, durup durup güldük. Yahu, sakal nasıl da değiştirmiş insanı! İkimiz de bambaşka iki insan olmuş tuk sakalları kazıyınca. Peştemalsız sokağa çıkmış gibi çıplaklık duyuyorduk. Yaaa, işte böyle oldu. Gitti bizim zavallı sakallar...

Arkadaşı dinlerken ağzım açık kalmıştı. Soluğu mu seslice bıraktım:

— Vay anasını! Büyük geçmiş olsun, azizim!.. Gerçekten, çok büyük bir tehlike atlattınız. Peki ama, be birader, siz de ne diye sakal bırakırsınız ya ni?

Arkadaş yeniden gülmeğe başladı:

— İşin daha da enteresan yanı var. Asıl komedi bundan sonra!

Ertesi gün, geceki olup bitenleri, işyerinde anlatmışlardı arkadaşlarına. Akşama doğru, işyerinde, olayı duymayan kalmamıştı. Tabii, işyerinin müdürü de duymuş olup bitenleri ve çağurtmuştu bizim sakallıları. Müdür Bey, bir de onların ağzından dinledikten sonra olayı, büyük bir ciddiyetle şöyle demişti:

— Eğer sizi linç etselerdi, üzülerek söylüyorum ki, işinize son vermek zorunda kalırdım...

Arkadaş bunu anlatırken yeniden bir gülme nöbesine tutuldu. Ben de güliüyordum, hem de sarsıla sarsıla...

— Eğer sizi linç etselerdi, üzülerek söylüyorum ki, işinize son vermek zorunda kalırdım... Hah hah hah...

Ağzını burnunu toplamağa çalışan arkadaş,

— Yaaa, dedi, işte bizim sakalların mâcerası böyle... Eğer Cemal kapıyı azıcık geç açmış olsaydı veya şaşkınlıkla başka bir kapının zilini çalmış olsaydık, yemin ediyorum ki linç etmişlerdi bizi! Yahu, ama da gözü dönmüş bir kalabalıktı o! Altı — yedi yaşlarında bir çocuktuk, kardeşim; «anarşist!» diye bağıracağı kimin aklına gelirdi? Vay velet vay!

Olayı bütün dehşetle yaşamış gibiydim:

— Peki, dedim, sizi oracıkta vakalasalar ve parça parça edip öldürselerdi, n'olurdu?

— N'olacak... Sermaye gazetelerine sermaye olurdu... Sen artık, seyreyle tefrikaları!

Amerika'nın değişik: yörelerinde konferanslar verdikten sonra bir şey dikkatimi çekti. Her kent ya da kasaba, solcularla savaştıkça, onlara «tu kaka» demek için birbirleriyle yarışa girmiş durumda. Gittiğim yerlerden herbirinde en az dört örgüt vardı, solcuları hedef alan.

Ne var ki, son zamanlarda, aşırı sağcı örgütlerin sayısı artıyor, solcularınsa bi: tanesine bile rastlanamıyor. Sağcı kovboylar, saldıracak kimse bujamayınca, başlamışlar birbirleriyle kapışmaya. Aralarında kim zafere ulaşırsa, o, solcularla, fare deliğine, sıçan kovuğuna girmiş bir-iki zavallı öğretmenle, ya da gerçek aydınla savaşma hakkını kazanacak.

Oyle kasabalar, kentler var ki, ömrü billah numla arasalar, solcu denebilecek birini bulamazlar. Bu yerler Güneyin ta göbeğinde, hoşgörünün «h» sini unutmuş, tutucu kişilerin ortaçağ ilkelerini uygulayarak yaşadıkları yerler. Örneğin, Veko Tekses. Bu kasabada tam sekiz tane «Solcularla Mücadele. Derneği» var. İyi, güzel de, bu derneklerin savaştığı kimse yok ortalıkta! Yolum oraya düştüğünde, çok cici, sarışın, tatlı bir hanımla, kendisi kadar aydın, konuksever, sanatçı bi: dostun evine yemeğe gittim. Nası olmuşsa olmuş, türlü nedenlerle, Tanrının bile arayıp sormadığı bu kasabaya yerleşmişlerdi. Nefis bir yemek ve sabahın erken saatlerine değin süren sohbetten sonra söz, dönüp dolaşıp, bu derneklere geldi. Hanım da, beyefendi de atıldılar:

— Buradaki tek solcu, kilisenin papazıdır. O da yakında gidiyor. Bu delibozuklar, sonunda bir-

Solcu kiralama bürosu [Evlere servis yapılır]

Art Buchwald
Türkçesi: Aziz Üstel

birlerini yiyip bitirecekler. O zaman gene gelirsiniz!

Sarasota Florida'nın da derdi aynı. Bu, gerçekten çok güzel tatil kentinin tüm gazeteleriyle ileri gelenleri, Küba'dan gelecek saldırıya karşı uyarıyorlar kent sakinlerini. Geçenlerde, Küba'nın Kastro rejiminden kaçıp gelen dört zavallı bile kente almomışlar, casusluk diye CIA'ya teslim etmişler. Sonradan olay aydınlanmış, dört Kübalıyı salıvermişler. Adamlar doğruca sahile gidip, ilk gördükleri sandala atladıkları gibi Bimini Adasının yolunu tutmuşlar. Şimdi Solcularla Mücadele Dernekleri, gene dürbünlerini boyunlarına asıp ufukta solcu arıyorlar!...

Amerika'daki diğer kentler de solcusuzluk sorununu iyiden iyiye duymağa başladılar. Amerikalının alışageldiği «sürekli uyanık kalmak; solculara aman vermemek» ilkesi iyiden iyiye tavsamağa

başladı. Ne yapacaklarını bilemeyen sevgili yurttaşlarımızdan birçoğu, sabahlara değin, dövüp ihbar etmek için solcu arıyor!

Tutucu - gerici çevreler, aslında yalnız solcularla değil, kendileri gibi düşünmeyenlerle de kapışmış durumda. Tabii bu da, bir takım karışıklıklara yol açıyor. Nixon, Kissinger, Ted Kenedey, Onassis ve hanımı, Rakel Velch'den sonra bizim tutucular kimin solcu olduğuna bir türlü karar veremiyorlar, fikir birliğine varamıyorlar.

Bana sorarsanız, CIA, gazetelere ilân verip solcuları biraraya toplasın, sonra da Amerika'nın tüm kentlerine eşit oranda dağıtsın. Evcil bir solcuya sahip oluca, bu dernekler rahatlayacak, birtakım bunalımlarından kurtulmuş olacaklar. Tabii CIA da, bu solculara, orada oturup şamar oğlanı gibi yaşamaları için maaş bağlayacak. Ne güzel, değil mi?

Solcular, bir-iki tokat, üç-beş tekme karşılığında para alacaklar. Sağcılara tüm yabansal duygularından arınıp güzel güzel geçinip gidecekler. Düşünebiliyor musunuz; karınızla kavga etmişsiniz, ya da oğlunuz eve kırıklar-la dolu bir karne getirmiş; açacaksınız telefonu :

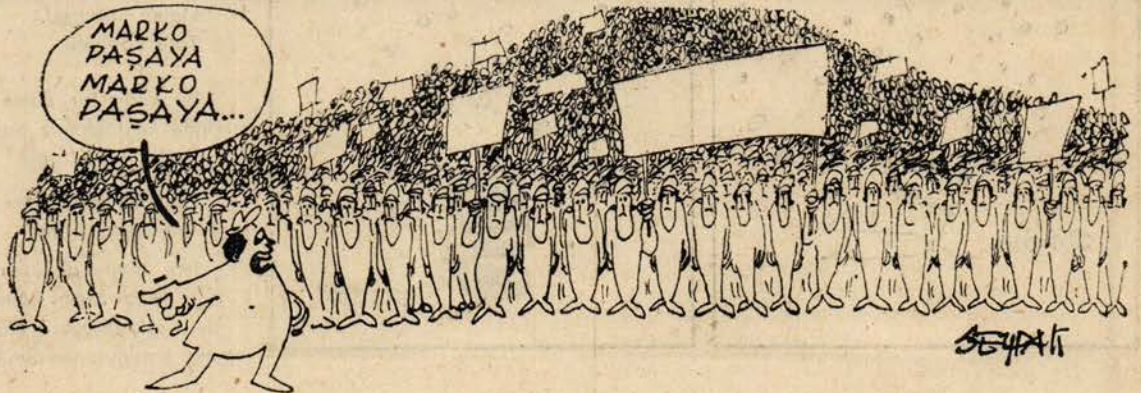
— Neresi efem?

— Solcu Kiralama Bürosu. Evlere servis yapılır..

— Acele, Cart Sokak 69'a bir solcu yollayın!

— Nasıl olsun efemim? Uzun boylu, kısa? Sarışın, esmer?

— Dayanıklı olsun, dayanıklı! Kafam çok bozuk...

LALE DEVRI

Sermaye

Ortalık birdenbire «sermaye» kokmağa başladı:

«Sermaye»

«Sermaye çevresi»

«Sermaye çevresinin beyin takımı»

«Sermaye çevresince beğenilen ve tutulan kişiler»

Sermaye... Sermaye...
Sermaye...

Nedense, «sermayeyi ke diye yükleyen» ülkelerde ortalığı birdenbire bir «sermaye kokusu» alır. Böyle bir döneme girdi Türkiye.

Dileriz ki boğulmıyalım bu kokuda

Çünkü, bir güzel anlamı daha vardır «sermaye» nin!..

Şükranîye

Süleyman Demirel'le çok mânidar şekilde fısıldaşan ve fiskoslaşan CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, gazetecilerin ısrarı üzerine, başına şu şükranîyeyi dağıtmıştır:

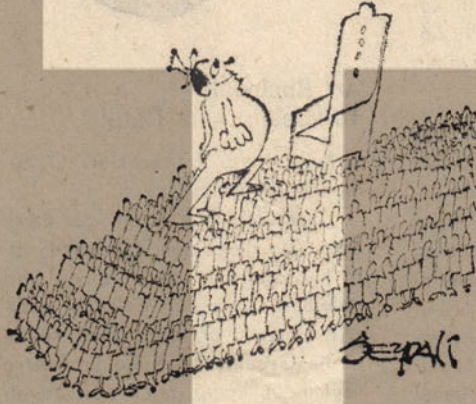
«Yine tenhâ elime girdi hele cânânım

Bûs edince lebinî ağızıma geldi cânım

Gece yıldız sayar iken bu dil-i nâlânı

Doğdu nâgâh güneş gibi meh-i tâbânım.

(Şair Nedim'e ait olan işbu dördlüğün Feyzioğlu şükranîyesince anlamı şudur: yâni demek istiyor ki Feyzioğlu, «çatlayın da patlayın! iktidar gene benim elime geçti ya! Süleyman biraderim kulağıma bir şeyler fısıldayınca, sevinçten ve heyecandan yüreğim ağızıma geldi. Tabanımın altı kaşınıyordu, ey Turhan, herhalde yolcusun, diyordum; kara kara düşünüyordum; fakat bir de gözümü açtım ki, iktidar gene kucacımda. Sevinçten ağızım uçukladı.»)

Ne çıkacak..

Libya devlet başkanı Kaddafi, yürürlükteki bütün kanunları kaldırıyor-muş.

Kaldırın bakalım, altından ne çıkacak...

Çünkü, kanunlar bir sisteme, bir belirli dünyeye göre kaldırılmazsa, altından çok şey çıkar!

İnsanlar ve Hayvanlar

TUBA (Türkiye Basın Ajansı)'nın bir haberinden öğrendiğimize göre, «hayvanlardaki beslenme yetersizliği ve çeşitli hastalıklarla gereği gibi savaşılmaması yüzünden her yıl 11 milyar lira civarında gelir kaybına uğruyoruz» ve «beşbin veteriner ve sağlık memuruna ihtiyaç varken, bütün işleri 1250 memur omuzluyor-muş».

Bu, Türkiye'nin «Hayvanistan» bölümünün görünüşü; ya «İnsanistan» bölümünü ne halde acaba?

İnsanistan'daki beslenme yetersizliği ve bozukluğu yüzünden yılda kaç milyar lira kaybımız olduğu hesap edildi mi?

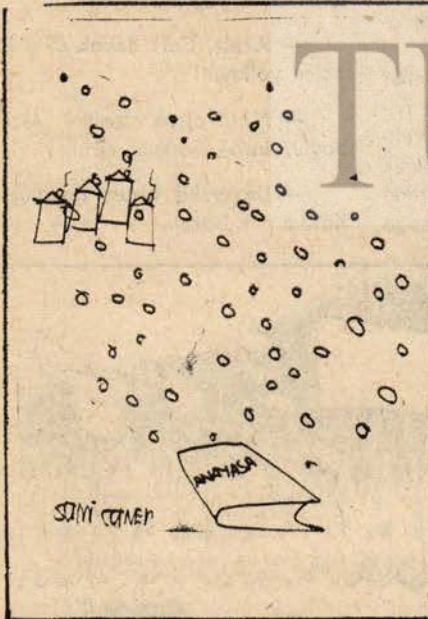
Daire tamamlandı

- 12 Mart muhtırası.
- Reform kabinesi.
- İkinci Erim kabinesi.
- Melen kabinesi.
- Talû kabinesi.

İki yıldır bir daire üzerinde koştuğumuz nasıl da anlaşıldı, değil mi?

Peki, kim soktu bu ülkeyi bu daire içine?

İşte, bütün dünyanın bildiği, fakat bizim kendimizden saklamağa çalıştığımız sorunun cevabı bu!

Kırıp kırıp..

Talû kabinesindeki şu bakanlara bakın : Kemal Satır, İlhami Sancar, Fethi Çelikbaş, Kemal Demir, Mukadder Öztekin, Hayri Mumcuoğlu, Vefa Tanır...

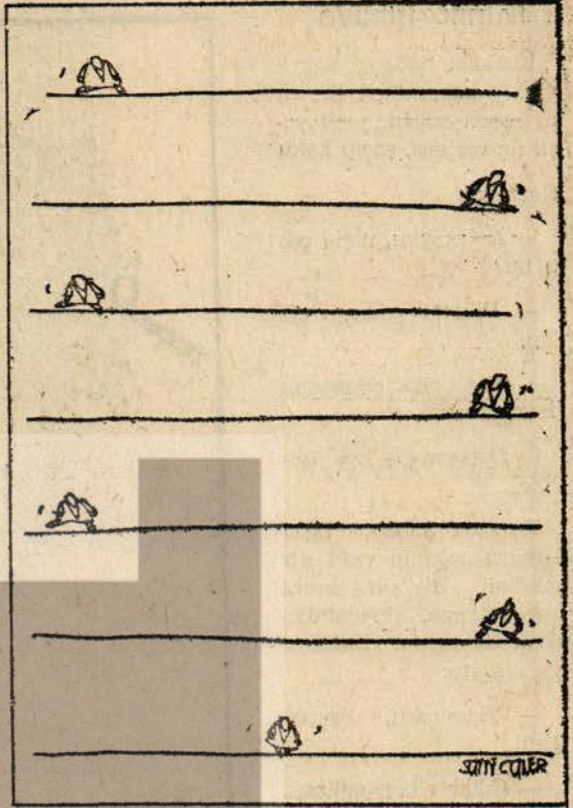
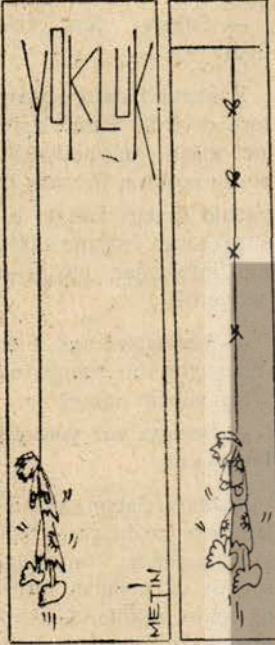
Tanırsınız, vaktiyle hepsi de CHP'liydi bunların. Nasreddin Hoca'ya sormuşlar ::
— Eskiyen ayları ne yaparlar Hoca?
— Kırpar kırpar, yıldız yaparlar.

Vabis, Vabis!

Şu günlerde başlıyan 256 sanıklı Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi davasında, iddia edildiğine göre, sanıklar, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'i de kaçıracaktıymış.

İddiaya birşey dediğimiz yok da, sanıklar bu işi biraz zor yaparlardı. Neden mi?

Yahu, Süleyman Demirel'i kaçırmak için kocu bir Vabis gerek, öyle, otomobile filan kaçırılacak kilo mu var onda! Eh, o zaman da, kaçırılmayacaklar demektir.

TOPLUM — mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu dahi yoktur.

Lâle devrinde cellâtlar (4)

(Geçen haftaki bölümü okudunuz mu? Kaldığımız yerden devam ediyoruz :)

Usulen, bir devlet adamı idama mahkûm olunca, ferman, kendisine Bostancıbaşı tarafından ettiği öpülerek hürmet gösterilir ve teselli yollu sözler söylenir ve apdest alıp iki rekât namaz kılmasına müsaade olunurdu; bu tebliğ ekseriya da metanetle karşılanırdı. Meselâ Viyana bozgunundan sonra, Belgrad'da idam edilen Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, namazından sonra «vücudum toprağa düşsün» diyerek odanın kilimlerini toplatmış, uzun sakalını kendi eliyle kaldırarak cellâdin kemendi geçirmesine yardım etmiş ve cellâda «sanatını meharetle yaptı» demişti. Gene Onyedinci asır vezirlerinden Hezarpare Aımet Paşa ise, cellâdı karşısında görünce, «vay kâfir kahpe oğul!» diye bağırarak, mukavemet göstermiş, bir ahıra sürüklenerek götürülmüş ve cellâta, Paşanın başındaki kavuğu alıp kendi başına, kendi başındaki kirli külâhı da Paşanın başına koyduktan sonra onu bir yumrukta çöktürüp boynuna yağlı kemendi atmıştı.

Taşrada, cellât gönderilip idam edilen siyasi mahkûmların, hükümün infazından sonra hemen daima başı, yolda bozulmaması için bol doldurulmuş bir kıl torba içinde cellât tarafından İstanbula getirilir ve payitahtta yıkandıktan sonra teşhir ve defnedilirdi.

Bir de cellâtsiz idam cezası vardı ki, «recim = taşta tutma» denilirdi. İslâm şeriatına göre bir hristiyanla münasebette bulunduğu (yani cinsel münasebette) katiyetle tespit edilen müslüman kadınlarının bu cezaya çarptırılmaları gerekirdi ki, bütün İmparatorluk tarihi boyunca, yalnız tek bir kadın, bu suçla suçlanarak, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sadaretinde Sultanahmet'te, yılanlı sütun yanında reamedilmişti. Cellâtlar, kadını, kolları içerde olarak göğsüne kadar toprağa gömer, sonra halk tarafından taş yağmuruna tutularak linç edilirdi ki, eski müverrihlerimiz, linç karşılığı «keşkeş etme» tâbirini kullanmışlardır.

Osmanlı tarihinde en namlı cellâtlar,.....

(Bundan sonrası, geceieri okunamayacak kadar korkunç ve o derecede insani ve de vatanidir.)

Minik hikâye

Kazkafa Şaban, saksıya bir soğan dıktı. Bir süre sonra soğan, yeşil yeşil uç verince, şaşıp kaldı

Kazkafa :

— Anneciğim, niçin çıktı bu?

— Elbette çıkar, oğlum...

— Ama ben, çıkmasını istemiyorum.

— Öyleyse taş koy üzerine..

Kazkafa Şaban, taşla kapattı soğanın yeşil sürgünü. Bir süre sonra soğan, taşın kıyısından gösterdi ucunu. Kazkafa yine şaştı :

— Yine çıktı, anneciğim!

— Çıkar elbet, oğlum... İyice kapat-

Kazkafa, taşla kapattı soğanın sürgünü. Fakat bir süre sonra, soğan yine «ceee!» dedi Kazkafa'ya, Kazkafa buna fena

halde sinirlendi, ne kadar taş şarsa, doldurdu saksıya, örttü soğanın üzerine. Aradan birhayli zaman geçti; birgün baktı

ki Kazkafa, soğan yine çıkmış.

— Anneciğim, hep çıkıyor bu!

— Tabii çıkar, oğlum!

İyice kapat!

— İyice kapatıyorum ama, yine de çıkıyor.

Oğlanın kazkafalılığından bıkip usanmış olan anne,

— Saksıyı ters çevir, dedi.

Kazkafa Şaban, saksıyı ters çevirdi. Şimdi artık ne soğan gözükiyordu, ne de soğanın üzerine kapattığı taşlar. Fakat bir süre sonra soğan, saksının kıyısından başını uzatıverdi.

— Anneciğim bak, bak! Yine çıktı bu namussuz. Ne yapsın anne?

— Saksıyı vur yere oğlum, dedi.

Kazkafa Şaban, saksıyı kaldırıp vurdu yere. Saksı parçalandı, topraklar saçıldı ve taşların altında eğilip bükülerek uzanmış olan soğan, çirilçiplak ortada kaldı; az sonra da kurudu.

(Not : Bu hikâyenin hiçbir siyasî yönü ve anlamı yoktur!)

DOĞAN YAYINEVİ

• YIKILMIŞ KADIN

Simone de Beauvoir

15.—

• GÜZEL GÖRÜNTÜLER

Simone de Beauvoir

15.—

• KAPITALİZM SOSYALİZM AZGELİŞMİŞ ÜLKELER VE İKTİSADİ KALKINMA

Maurice Dobb

12.50

• MARX'İN TOPLUM KURAMI -Beraat Etti-

T. B. Bottomore - M. Rubel

12.50

• AÇLASUN AYŞAFAĞI

Hasan Hüseyin

15.—

• KIZILKUĞU (Şiirin uyanışı)

Hasan Hüseyin

7.50

• BİYİKLER KONUŞUYOR

Hasan Hüseyin

12.50

• TEKELCİ KAPITALİZM

Paul A. Baran - Paul M. Sweezy

20.—

• DOĞUDA DEĞİŞİM VE YAPISAL SORUNLAR

Ismail Beşikçi

12.50

• ÇAĞDAŞ SİYASAL DOKTRİNLER

Prof. Dr. Bülent Daver

10.—

• TÜRK DEVRİMİ VE SONRASI

1919 — 1945

Doç. Dr. Taner Timur

15.—

• ÇAĞDAŞ ÇİN'İN TEMELLERİ

Prof. Dr. John Fairbank

17.50

• TÜRKİYEDE KAPİTALİZMİN GELİŞMESİ VE İŞÇİ SINIFI

Dr. Kurthan Fişek

6.—

• GİDE GİDE 10 CAN PAZARI — VAY KURBAN — HAYVANLAR VE İNSANLAR

Fikret Ötyam

15.—

• AMERİKAN BELGELERİYLE AMERİKAN EMPERYALİZMİNİN DOĞUŞU: İkinci Baskı

Doç. Dr. Türkkaya Ataöv

7.50

• SAĞCI DÜŞÜNÜŞÜN KRİTİK

TARİHİ

Adam Şenel

12.50

• UNİVERSİTE SORUNLARI

Prof. Seha L. Meray

5.—

• KURDUN GÖLGESİ

Patrick Reumaux

15.—

• KADIN VE KERTENKELE

Wilhelm Iensen

7.50

• TOY

William Goldman

10.—

Özel Dizi :

• ULUSLARARASI İKTİSAT

Cilt : 1 — 2

C.P. Kindleberger

55.—

*

DOĞAN YAYINEVİ

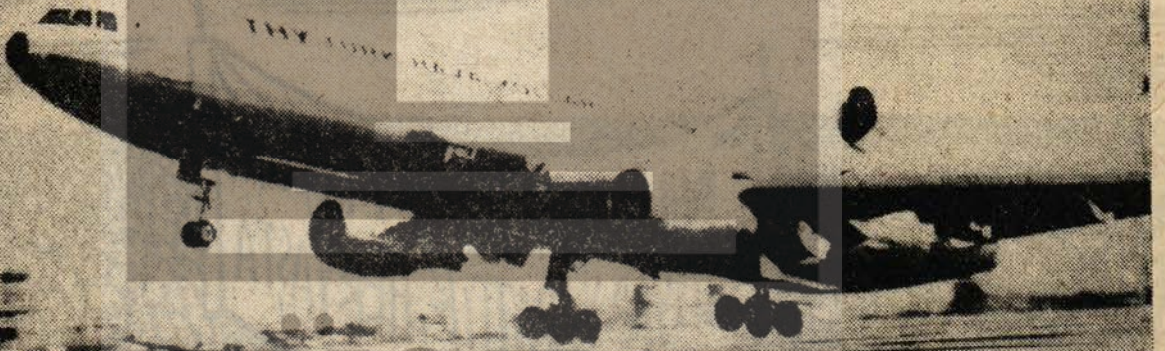
Cemal Gürsel Caddesi No: 51/B

— Cebeci/ ANKARA

P.K. 120 — Cebeci/ Ankara

(TOPLUM: 54)

F28
DC-9
DC-10
BOEING 707

TÜSTAV

Yurt içi ve Yurt dışı
seyahatlerinizde
TİHY
jet filosu hizmetinizdedir.

► TÜRK HAVA YOLLARI

(TOPLUM: 55)

